Geïntegreerd jaardocument 2019

Juni 2020

Leidse instrumentmakers School
Einsteinweg 61
2333 CC Leiden
www.lis.nl

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Voorwoord

Voor u ligt het jaarverslag over het kalenderjaar 2019. We kijken terug naar een bewogen jaar. Naast onze primaire taak van het verzorgen van goed onderwijs lag de nadruk in het verder ontwikkelen ervan, en het verbeteren van de diplomering en examinering en een wisseling van directie en bestuur. Het jaar werd afgerond met een mooie voldoende na het inspectiebezoek.

Na jaren van focus op groei is in 2019 de organisatie verder geprofessionaliseerd en is een start gemaakt met het vernieuwen van het kwaliteitszorgsysteem. Dit zal tot ver in 2020 doorlopen. In 2019 heeft de LiS voor het eerst instellings- en teamwerkplannen opgesteld die richtinggevend zijn voor de ontwikkelingen van de school. De plannen vragen veel van de organisatie, maar de positieve sfeer in de school geeft vertrouwen in het halen van de doelstellingen.

Medewerkers en studenten: samen maken we de school. Tijdens personeelsbijeenkomsten hebben we gesprekken gevoerd over communicatie en de kwaliteitszorg. De uitkomsten en ideeën ervan zijn verwerkt in het werkdruk- en het instellingswerkplan en hebben geleid tot eerste resultaten. Met de studenten zijn de lijnen op een kleine school als de LiS kort, toch is er behoefte en een (wettelijke) noodzaak voor formeel overleg. Sinds begin 2020 is er weer een studentenraad die voortvarend en opbouwend haar rol pakt.

De LiS koestert de slogans: "student first" en "eruit halen wat erin zit". De eerste krijgt vorm in ontwikkelingsgericht opleiden en het geven van persoonlijke aandacht en begeleiding. Binnen de onderwijsdidactiek zijn daarvoor stappen ondernomen om het onderwijs beter af te stemmen aan de individuele leerbehoefte van de student. De eerste resultaten zijn goed en in 2020 gaan we ermee door. De LiS werkt ook aan het verbreden van het opleidingsportfolio, zodat een student de mogelijkheid krijgt om binnen de school een studieroute te kiezen die beter aansluit bij zijn/haar talenten, ambitie en mogelijkheden. Naast een breed aanbod van de keuzedelen wordt daarom ook een volledige niveau-3 opleiding voor instrumentmaker ontwikkeld.

De financiële situatie van de LiS is gezond en toereikend om de noodzakelijke investeringen in mensen en machines te kunnen doen. Het bieden van opleidingen en trainingen aan personeel en het in huis halen van specialistische kennis op het gebied van onderwijskunde, kwaliteitszorg en communicatie zijn daar voorbeelden van. Ook is er geïnvesteerd in de verdere ontwikkeling van het gebouw en het aanpassen van de machines aan de huidige Arbo-richtlijnen.

In 2019 werd een verandering van de bestuursstructuur voorbereid. Tot 1 januari 2020 lag de dagelijkse leiding van de school bij de directeur die rapporteerde aan het bestuur. Vanaf 2020 is de directeur lid van het bestuur als directeur-bestuurder en vormt samen met de penningmeester het bestuur.

Onze studenten zijn zeer tevreden[1] over de opleiding, bedrijven hebben grote waardering voor de studenten van de LiS in de BPV[2] en onze studenten zijn onveranderd zeer gewild in het beroepenveld. Ook de komende jaren zullen we eraan werken om dat te behouden.

Bij het opstellen van het jaarverslag had de wereldwijde coronacrisis ook zijn weerslag op de LiS. Het onderwijs in het gebouw van de school moest worden vervangen door onderwijs op afstand. Wij hebben daarbij alles in het werk gezet om de continuïteit van de lessen, het praktijkonderricht en de examens zo veel mogelijk doorgang te laten vinden, Wij spreken daarbij bijzondere waardering uit voor onze collega's die deze veranderingen vorm hebben gegeven en ook het contact met onze leerlingen hebben blijven houden.

Peter Kes en Godelieve Bun
Bestuur van de Stichting LiS

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

[1] JOB-monitor 2020: rapportcijfer voor de school 7,6

[2] BPV-monitor 2018: Eindoordeel 8,3

Jaarbericht 2020 van de Raad van Toezicht

De Raad van Toezicht heeft met veel waardering voor een ieder die zich voor de Leidse instrumentmaker School heeft ingezet, geconstateerd dat de school zich in 2019 verder heeft ontwikkeld als trotse, goed functionerende mbo-vakschool die een gestaag groeiend aantal specialisten in de precisietechniek opleidt voor de industrie en voor onderzoekinstellingen.

De verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de Raad van Toezicht zijn geregeld in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs:

- benoemen, schorsen en ontslaan van de leden van het Bestuur;
- goedkeuren van de begroting, de jaarrekening, het jaarverslag, het strategisch meerjarenplan en het bestuursreglement;
- toezien op het naleven van wettelijke verplichtingen en omgang met de branchecode;
- aanwijzen van de accountant;
- verantwoording afleggen over de uitoefening van zijn taken en bevoegdheden in het jaarverslag.

Naast deze formele taken ziet de raad het als een belangrijke rol om beschikbaar te zijn als klankbord voor het management.

In 2019 waren er belangrijke ontwikkelingen in de governance van de school. Per 1 maart 2019 is ing. D.W. Harms als directeur opgevolgd door mw. ir. G.J.M. Bun. Op 10 mei heeft de school in een druk bezochte bijeenkomst afscheid genomen van Dick Harms, die gedurende vele jaren met grote inzet voor school heeft gewerkt en in het beroepenveld een veelzijdige ambassadeur van de LiS is geweest. Een nieuwe stap in de ontwikkeling van de organisatie is een statutenwijziging die per 1 januari 2020 in werking is getreden. Hierbij is de functie van directeur gewijzigd in die van directeur-bestuurder en vormt mw. Bun samen met penningmeester prof. dr. P.H. Kes het bestuur van de school. Dr. A.J. van Strien en dr. H.B. Brom zijn teruggetreden als voorzitter en secretaris van het bestuur. De raad van toezicht is hen beiden zeer erkentelijk voor hun zeer betrokken, onvermoeibare en belangeloze inzet voor de LiS.

De Raad van Toezicht heeft in 2019 vier keer vergaderd. Verder heeft de Raad van Toezicht zich door werkbezoeken en gesprekken geïnformeerd over de school en het netwerk van bedrijven en instellingen waarmee de school verbonden is. Naast de jaarlijks terugkerende onderwerpen zoals begroting en de jaarrekening van de school en het met de school verbonden centrum voor innovatief vakmanschap, heeft de Raad van Toezicht in 2019 bijzondere aandacht besteed aan de ontwikkeling van de organisatie en de kwaliteitszorg van het onderwijs. Waar de opleiding van de LiS sinds jaar en dag leidt tot grote waardering bij werkgevers, is de formele borging van de kwaliteitszorg nog steeds onderwerp van een ontwikkeltraject. Een mijlpaal in 2019 was de herinrichting van de examinering en diplomering, mede blijkende uit een goed oordeel hierover van de onderwijsinspectie.

De samenstelling van de Raad van Toezicht is in 2019 niet gewijzigd. Aan het eind van het jaar is afscheid genomen van R. van den Brink, teamleader assembly & integration Airbus Defence and Space Netherlands, en het langstzittende lid van de raad. In 2020 zal in de opvolging worden voorzien, waarbij gezocht zal worden naar wederom een vertegenwoordiging vanuit de high tech industrie.

De jaarrekening 2019 laat een gezonde financiële exploitatie zien. De resultaten blijven echter gevoelig voor incidentele tegenvallers. Voor de komende jaren is daarom onverminderd een strakke financiële planning nodig. In dat kader heeft de Raad van Toezicht met genoegen geconstateerd dat de kwaliteit van de financiële planning en administratie zich ook in het verslagjaar verder positief heeft ontwikkeld.

De Raad van Toezicht dankt bestuur, directie en medewerkers voor hun inzet in 2019. Het succes van de Leidse instrumentmakers School is het resultaat van hun gedrevenheid, professionaliteit en voortdurende betrokkenheid bij de school. Deze kwaliteiten van de staf zijn weer volop zichtbaar geweest bij de reactie van de school op de coronacrisis ten tijde van het opstellen van dit verslag.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Leeswijzer

Voor u ligt het geïntegreerd jaardocument van de Leidse instrumentmakers School. Wij informeren u daarin over de gang van zaken in 2019. Het bestaat uit twee delen, A en B.

Deel A met als eerste hoofdstuk 'De School', bespreekt onze missie en de organisatiestructuur. Het hoofdstuk wordt afgesloten met enkele markante gebeurtenissen in het afgelopen jaar. Hoofdstuk 2 gaat over de LiS studenten en het onderwijs in het studiejaar 2018-2019. In hoofdstuk 3 staan de medewerkers centraal. Hoofdstuk 4 beschrijft onder de noemer publiek-private samenwerking de relatie met het bedrijfsleven en de semioverheid, en de speciale rol die de stichting LiS TOP hierbij speelt.

Hoofdstuk 5 beschrijft de financiële verantwoording. Hoofdstuk 6 bevat de continuïteitsparagraaf. Het uitgebreide financiële verslag is in deel B vastgelegd.

Dit gehele geïntegreerde jaardocument, inclusief het complete financiële verslag, is voor iedereen op onze website als pdf-bestand beschikbaar.

Instelling	Leidse instrumentmakers School (LiS) Einsteinweg 61, 2333 CC Leiden
Telefoon	071 5681168
E-mail	info@lis.nl
Website	www.lis.nl

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Inhoudsopgave

Deel A

Voorwoord 2

Jaarbericht 2020 van de Raad van Toezicht 3

Leeswijzer 4

1 De school 7
1.1 De Leidse instrumentmakers School 7
1.2 Visie en ambitie: Vakmanschap voor innovatie 7
1.3 Strategie 7
1.4 Organisatiestructuur 8
1.5 Bestuur en Toezicht 8
1.6 Toezicht Onderwijsinspectie 8
1.7 Medezeggenschap 9
1.8 Ouders 9
1.9 Alumni 9
1.10 Beroepenveldcommissie 9
1.11 Kwaliteit en kwaliteitsborging 9
1.12 Kwaliteitsagenda 2019-2022 9
1.13 Examinering 10
1.14 Faciliteiten 10

2 Het onderwijs 14
2.1 Vakonderwijs: leren met handen én hoofd 14
2.2 Ontwikkelingen binnen het onderwijs 14
2.3 Keuzedelen 14
2.4 Uitbreiding van opleidingsportfolio 14
2.5 Beroepspraktijkvorming (BPV) 14
2.6 Passend onderwijs 14
2.7 Internationalisering 15
2.8 Duurzaamheid in het onderwijs 15
2.9 Studententevredenheid 15
2.10 Beroepskolom 15
2.11 Onderwijs in cijfers - rendementen 16

3 De medewerkers LiS 18
3.1 Beleidsontwikkelingen en CAO 18
3.2 Medewerkerstevredenheid en Werkdrukplan 18
3.3 Deskundigheidsbevordering 18
3.4 Personeel in cijfers 18

4 Publiek-private samenwerking 19
4.1 Bedrijfsleven 19
4.2 LiS TOP 19

5 Financiën 22
5.1 Financieel beleid 22
5.2 Toelichting bij het exploitatieresultaat 22
5.3 Balans en financiële kengetallen 24
5.4 Treasury beleid 24

6 Continuïteitsparagraaf 25
6.1 Kengetallen organisatie 25
6.2 Meerjarenbalans en meerjarenbegroting 27
6.3 Risicoanalyse 29

7 Bijlage: Kwaliteitsagenda 30
Verantwoording op hoofdlijnen van inzet middelen 34

8 Bijlage: Zittingstermijnen en nevenfunctie Bestuur en Raad van Toezicht 35

9 Bijlage: Commissies 36

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

10 Bijlage: Donateurs 37
11 Bijlage: Notitie helderheid 38
12 Bijlage: Lijst met afkortingen 39

Deel B: Jaarrekening

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

1 De school

1.1 De Leidse instrumentmakers School

De Leidse instrumentmakers School (LiS) is een zelfstandige mbo-vakschool voor precisietechniek. In 2019 volgden alle studenten de vierjarige opleiding voor Research instrumentmaker (niveau 4). Vanaf studiejaar 2020/21 wordt ook de driejarige opleiding voor Instrumentmaker (niveau 3) aangeboden. Afstudeerders van beide opleidingen zijn zeer gewild door het beroepenveld. Precisietechniek is de vaardigheid om producten te realiseren, waaraan hoge eisen worden gesteld ten aanzien van de vorm- en maatnauwkeurigheid en/of snelle en precieze positionering. Research Instrumentmakers worden primair opgeleid om prototypen te ontwerpen (niveau 4) en te maken (niveau 3+4), maar kunnen ook heel goed functioneren in een productieomgeving. Ze werken onder andere in de lucht- en ruimtevaart, de hightechindustrie, private en universitaire onderzoeks- en ontwikkelinstituten, en op het gebied van medische precisie-instrumenten en -techniek.

Het fundament voor de LiS werd aan het einde van de 19de eeuw gelegd door Nobelprijswinnaar Prof. Dr. Heike Kamerlingh Onnes. In 1901 werd de school als gevolg van de eerste leerplichtwet geïnstitutionaliseerd en werd de 'Vereeniging tot bevordering van de opleiding tot instrumentmaker' opgericht. Tot aan het einde van de 20e eeuw was de LiS gehuisvest in het Kamerlingh Onnes Laboratorium van de Leidse Universiteit.

1.2 Visie en ambitie: Vakmanschap voor innovatie

Ons onderwijs is gebaseerd op een intensieve begeleiding van onze studenten bij hun leerproces om de praktische vakbekwaamheid op een hoog peil te brengen. De school spant zich voortdurend in voor een veelzijdig en modern machinepark om studenten vertrouwd te maken met recente ontwikkelingen en te laten uitblinken op gebieden van precisietechniek en innovatie.

De toenemende maatschappelijke vraag naar afgestudeerden van de LiS is door ons vertaald in de volgende ambities:

- Groei naar 400 studenten zonder verlies aan onderwijskwaliteit. Het maximum van 400 studenten is een bewuste keuze omdat grootschaligheid niet past in de LiS onderwijsvisie;
- Versterking van de publiek-private samenwerkingen;
- Excellente kwaliteit ook in ondersteunende diensten en faciliteiten;
- Ontwikkeling van specialisatie-routes binnen de opleiding op het gebied van medische precisietechniek, optiek, ruimtevaart en drone-techniek;
- Het behouden van de opleiding tot glasinstrumentmaker voor laboratoria en petrochemische industrie;
- Verbreding van het onderwijsaanbod van opleidingen voor precisietechniek. In 2020 wordt de eerste stap gerealiseerd in de vorm van de opleiding instrumentmaker (niveau 3);
- De LiS is primair een BOL-opleiding met daarin ruim 50% praktijkonderwijs. Onze kennis van precisietechniek sluit erg goed aan bij en wordt erkend door de hightech maakindustrie. In het verlengde daarvan wordt overwogen om de BBL-opleiding tot allround verspaner en verspaningstechnoloog te ontwikkelen, al dan niet in samenwerking met collega mbo-instellingen;
- Als specialistische vakschool zoeken we samenwerking met collega mbo-instellingen. In de breedte door kennis te delen op allerlei vlakken, maar ook door studenten in staat te stellen aan de LiS hun opleiding tot (Research) Instrumentmaker af te maken dan wel keuzeonderdelen te volgen;
- Aansluiting bij de landelijke ontwikkelingen op het gebied van Leven Lang Ontwikkelen. LiS Academy werkt hiervoor samen met partijen in het PPS-domein.

Het onderwijs wordt gegeven zonder onderscheid naar ras, sekse of nationaliteit en met respect voor de godsdienst of levensovertuiging van de studenten, hun ouders, en de docenten.

1.3 Strategie

De strategie van de LiS is het versterken van onderwijskwaliteit, onderwijsrendement, en professionaliteit in een goed functionerende organisatie. Goede communicatie en onderlinge verbinding is daarbij cruciaal.

In 2018 heeft de LiS zijn strategie vastgelegd in het toekomstdocument "Over de Brug". In de zomer van 2019 is dit vertaald naar een instellingswerkplan, waarin ook de doelen van

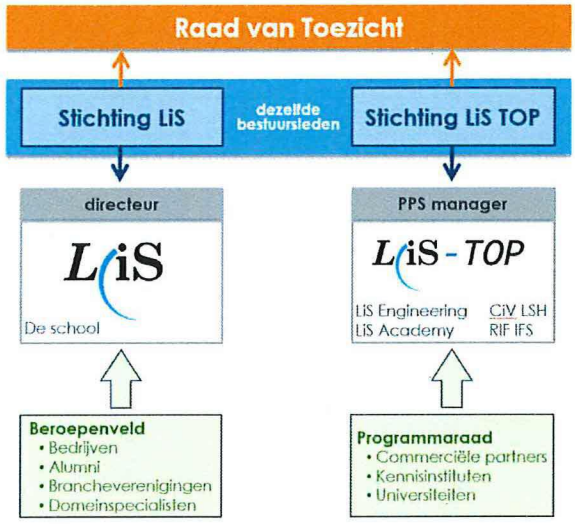
VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.

04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

het werkdrukplan LiS 2019-2023 en de kwaliteitsagenda 2019-2022 zijn verwerkt.

1.4 Organisatiestructuur

De branchecode "Goed bestuur in het mbo" van de MBO Raad dient als uitgangspunt voor de huidige organisatiestructuur en voor het handelen van de toezichthouder, bestuur en directie. De structuur is weergegeven in Figuur 1.

Figuur 1. Organisatiestructuur LiS

Het bestuur van de Stichting LiS is ook het bestuur van de Stichting LiS TOP. Deze laatste stichting is specifiek opgericht om vorm te geven aan de Privaat Publieke Samenwerking (PPS) tussen de LiS, bedrijfsleven en kenniscentra. Het al vele jaren bestaande LiS leerbedrijf is hierin opgenomen en profileert zich vanaf begin 2013 onder de naam LiS Engineering. Onder de naam LiS Academy worden na- en bijscholingscursussen gegeven op het gebied van research glasblazen en precisietechniek.

De noodzakelijke coördinatie van de LiS en LiS TOP vindt plaats op drie niveaus: operationeel, beleidsmatig door het gecombineerde stichtingsbestuur, en door één en dezelfde Raad van Toezicht (RvT). Deze toezichthouder benoemt ook de leden van het gecombineerde stichtingsbestuur. In 2019 bestond het gecombineerde bestuur uit een voorzitter, een penningmeester en een secretaris. De secretaris is ook de secretaris van de Raad van Toezicht (zonder er formeel lid van te zijn).

De dagelijkse leiding in 2019 was in handen van de directeur ing. D.W. Harms, ondersteund door de manager Onderwijs, B. Schouten, en de manager Bedrijfsbureau, mw. N.E.M. van Gijzen. Samen vormen zij het Management Team. Op 1 maart is de rol van directeur overgedragen aan mw. ir. G.J.M. Bun.

1.5 Bestuur en Toezicht

De LiS heeft een breed samengestelde Raad van Toezicht, met deskundigheid op diverse terreinen en vertegenwoordigers van het afnemend veld. In 2019 bestond de Raad van Toezicht uit de volgende leden: mr. J.E. van der Boon (voorzitter), directeur bedrijfsvoering Universiteit Leiden, R. van den Brink, teamleader assembly & integration Airbus Defence and Space Netherlands, drs. H.G.M. Coolen, oud-directeur ABN-AMRO, drs. R. Nefkens, directie Hembrug, Mevrouw J.H. Everts-van Driel, lid College van Bestuur Onderwijsgroep Zuid Hollandse Waarden en ir. C.M. Buijsrogge, directeur Space & Scientific Instrumentation TNO. Het bestuur bestond uit dr. A.J. van Strien (voorzitter), o.a. gepensioneerd Shell-manager, dr. H.B. Brom (secretaris), gastwetenschapper bij de afdeling Natuurkunde van de Universiteit Leiden, en prof. dr. P.H. Kes (penningmeester), emeritushoogleraar Natuurkunde aan de Universiteit Leiden.

Eind 2019 heeft het bestuur afscheid genomen van haar voorzitter en secretaris en is de directeur toegetreden als directeur-bestuurder.

Bestuur en Raad van Toezicht hanteren de branchecode "Goed bestuur in het mbo" van de MBO Raad en het "Platform Raden van Toezicht mbo-instellingen" als uitgangspunt voor haar handelen. Bestuur en Raad van Toezicht zijn onbezoldigd.

In 2019 hebben vier gezamenlijke vergaderingen plaatsgevonden van het bestuur en de Raad van Toezicht. Elke vier weken werden door bestuur en Management Team de lopende zaken besproken en de gemeenschappelijke vergaderingen van bestuur en Raad van Toezicht voorbereid.

1.6 Toezicht Onderwijsinspectie

In januari 2018 heeft de inspectie een herstelonderzoek uitgevoerd, waarbij werd geconstateerd dat niet alles op orde was. Dit betrof de kwaliteit van de kwaliteitszorg en de kwaliteit van de examinering en diplomering.

In oktober 2019 is kwaliteit opnieuw beoordeeld. De kwaliteitszorg was nog niet voldoende

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.

04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

verbeterd, maar de eerste stappen om focus en samenhang aan te brengen werden gezien. De examinering en diplomering was in orde.

1.7 Medezeggenschap

PVT

De LiS is een kleine organisatie met korte communicatielijnen. De medezeggenschap voor het personeel is geformaliseerd in de personeelsvertegenwoordiging (PVT). De PVT wordt gevormd door drie medewerkers die door het personeel zijn gekozen. Vier keer per jaar is er een overleg tussen directie en de PVT. De PVT heeft jaarlijks een overleg met de RvT.

Studentenraad

De LiS heeft sinds 1 januari 2014 een formele studentenraad. Door het afstuderen van vier van de vijf leden 2018/2019 zat de studentenraad (SR) in een dip en heeft een groepje van drie studenten de studentenraad bemand. Sinds februari 2020 is de studentenraad weer op sterkte met 6 studenten, gelijkelijk verdeeld over de studiejaren. Vier keer per jaar is er een overleg tussen directie en de SR. De SR heeft jaarlijks een overleg met de RvT.

Vanuit de studieloopbaanbegeleiding is er eveneens op beperkte schaal sprake van medezeggenschap voor de studenten. Signalen worden in een vroegtijdig stadium opgepikt, zodat escalatie van problemen vermeden kan worden.

1.8 Ouders

Ouderbetrokkenheid is in het mbo anders vormgegeven dan in het voortgezet onderwijs. De meeste studenten zijn meerderjarig, dus reflectiegesprekken met de student spelen een grotere rol dan die met ouders. Niettemin willen ouders graag weten hoe het op school gaat en hebben zij een mening over de gang van zaken waar de school zijn voordeel mee kan doen. De LiS organiseert daarom ouderavonden waar de studenten hun praktische vorderingen kunnen demonstreren en de ouders op informele wijze met docenten en schoolleiding in gesprek kunnen gaan.

1.9 Alumni

De 'Vereeniging ter bevordering van de opleiding tot instrumentmaker' vormt tegenwoordig de alumnivereniging van de LiS. De school en de alumni onderhouden een warme band. Alumni zijn alle open dagen aanwezig, ze hebben een vertegenwoordiging in de beroepenveldcommissie, ze bieden financiële ondersteuning aan studenten en organiseren jaarlijks een symposium voor Research Instrumentmakers en andere geïnteresseerden.

1.10 Beroepenveldcommissie

De LiS leidt al jaren technici op die door hun grote expertise een zeer waardevolle bijdrage levert aan de Nederlandse (hightech) industrie en wetenschappelijke wereld. Het afnemend veld acht het van groot belang dat de kwaliteit van het onderwijs hoog blijft en zich mee ontwikkelt met de alsmaar vernieuwende technologieën en onderwijsconcepten.

De LiS heeft nauwe contacten met het afnemende veld door (afstudeer)stages, de alumni, stuurgroepen voor de keuzeonderdelen en het contractwerk. Daarnaast is het overleg geformaliseerd in de beroepenveldcommissie. Drie keer per jaar komt deze commissie bijeen om thema's uit het onderwijs te evalueren en richting te geven bij onderwijsontwikkelingen.

1.11 Kwaliteit en kwaliteitsborging

Kwaliteit Het niveau van onze afstudeerders wordt zeer gewaardeerd door een belangrijke stakeholder: het afnemend veld. De opleiding wordt door onze studenten al jaren zeer goed gewaardeerd. Voor ons zijn dit de belangrijkste graadmeters voor de kwaliteit van de opleiding.

Kwaliteitszorgsysteem De meting van de kwaliteit wordt verkregen door directe feedback en enquêtes, zoals de JOB en bij alumni. Deze manier van kwaliteitsmeting en borging werkt in een kleine organisatie.

De LiS is echter aan het groeien en dat vereist ook een professionaliseringsslag. In 2019 is een eerste aanzet gedaan om het kwaliteitszorgsysteem beter te structureren.

De school en de verschillende teams hebben in 2019 werkplannen opgesteld waarin de doelen zijn benoemd. Daarnaast is de keuze gemaakt om met de 'teamplaat onderwijskwaliteit' zoals ontwikkeld door de MBO raad te gaan werken. De teamwerkplannen en de teamplaat vormen de basis voor de borging met behulp van de PDCA-cyclus. In 2020 wordt dit verder uitgewerkt.

Voor het opzetten van het kwaliteitszorgsysteem is er een expert van buitenaf aangetrokken.

1.12 Kwaliteitsagenda 2019-2022

De Kwaliteitsagenda van de LiS heeft drie resultaatgebieden opgenomen die de meeste

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D

04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS • ADVISEURS

aandacht verdienen voor de verbetering van ons onderwijs. Het betreft: verhoging van het jaar- en diplomarendement; innovatie door het aanpassen van het opleidingsportfolio, en de verbetering van de tevredenheid over de beroepspraktijkvorming.

De benoemde resultaatgebieden raken aan de drie landelijke speerpunten zoals ze zijn benoemd in het bestuursakkoord tussen de Minister van OCW en de mbo-branche: 'kwetsbare jongeren', 'gelijke kansen' en 'aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt'.

Eind oktober 2018 is de kwaliteitsagenda voor 2019-2022 ingediend. Het resultaat hiervan bepaalt gedurende 4 jaar ongeveer 10% van de totale rijksbekostiging. De kwaliteitsagenda van de LiS is goedgekeurd.

Bijlage 7 geeft een overzicht van de vorderingen van de kwaliteitsagenda.

1.13 Examinering

In de jaarverslagen 2018/19 en 2019/20 van de examencommissie wordt uitgebreid ingegaan op alle zaken rondom examinering.

Gebruik van exameninstrumenten
De LiS koopt alle examenproducten in. Daarbij levert EsMEI (Examenservice Metaal Elektrotechniek Installatietechniek) de meeste examenproducten. Deze zijn goed passend voor de LiS. Voor de beroepsgerichte examens en de examens van de keuzevakken zijn dit kaderexamens. Binnen deze kaders moet de LiS de opdrachten zelf vormgeven.

We zijn kritisch op de examenproducten en koppelen onze bevindingen consequent terug aan de leveranciers. In 2019 waren er aanmerkingen op de beoordeling in cijfers bij de examenproducten van sommige leveranciers.

Herstel examinering en diplomering
In januari 2018 werd tijdens een herstelonderzoek door de inspectie voor de tweede maal geconstateerd dat de examinering en diplomering van Crebo 94360 niet geheel op orde was. Begin 2019 heeft de minister aan de examencommissie de bevoegdheid ontnomen om te examineren op dit 'oude' kwalificatiedossier . Opmerkelijk is dat de inspectie oordeelde dat het zicht op diplomeren niet voldoende was, maar wel aangaf dat er eerder risico was dat het niveau van het LiS diploma te hoog is dan te laag. Alle reeds afgegeven diploma's op Crebo 94360 behouden hun geldigheid.

In het voorjaar van 2018 is de examencommissie onder leiding van haar nieuwe voorzitter gestart met het moderniseren en vereenvoudigen van de examinerings- en diplomeringsprocessen. Ook is er sindsdien een enorme slag gemaakt met het op orde brengen van de examendossiers. In oktober 2019 is de kwaliteit van examinering opnieuw beoordeeld door de inspectie. De examinering en diplomering was in orde en werd met een voldoende gewaardeerd. Daarmee behoudt de LiS de licentie voor de nieuwere Crebo's 25300 (niveau 3) en 25301 (niveau 4).

Vanaf 2019 is de examinering voor Crebo 94360 uitbesteed aan het Noorderpoortcollege. De laatste studenten op dit Crebo zijn begin maart 2020 afgestudeerd. De collega's van het Noorderpoortcollege hebben met hun kritische en opbouwende houding de LiS ook geholpen om de processen nog beter in te richten.

1.14 Faciliteiten

ICT
Computervaardigheden zijn voor technici zeer belangrijk. Studenten werken met computers bij vakken als constructietekenen, mechatronica en informatica en het programmeren van computergestuurde machines (CNC). Studenten hebben een eigen laptop en de LiS beschikt over een goed geoutilleerd computercentrum. Dit centrum wordt ook gebruikt bij de centrale examens door taal (Nederlands en Engels) en rekenen.

De LiS maakt, tegen vergoeding, gebruik van het ICT-netwerk van de faculteit Wiskunde en Natuurwetenschappen van de Universiteit Leiden.

Huisvesting en Facilitaire Zaken
Na het in gebruik nemen van de uitbreiding in 2016 voldoet het gebouw van de LiS weer volledig aan de toenemende eisen voor het praktijkonderwijs, nu en in de nabije toekomst. Om te zorgen dat dit zo blijft werk de LiS met een meerjarig onderhoudsplan. Daarmee is er een onderbouwd inzicht in de kosten voor jaarlijks- en groot onderhoud.

In het oude gedeelte van het gebouw zijn geluidslekken tussen ruimten gedicht. Ook is in 2019 een camerasysteem geïnstalleerd. Dit geeft zicht op de gangen binnen ons gebouw en op onze twee hoofdingangen. Directe aanleiding hiervoor was een tweetal incidenten (diefstal laptops).

In 2018 en 2019 werden alle draai- en freesmachines voorzien van de vereiste elektrische

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

beveiliging en daarmee voldoet de gehele school aan de nieuwe Arbo-norm.

Duurzaamheid

Bij de nieuwbouw is er al behoorlijk geïnvesteerd in duurzaamheidsmaatregelen, maar de oud-bouw behoeft nog aandacht. In de zomer van 2019 zijn die installaties onderhanden genomen waarbij de aandacht uitging naar het verwarmingssysteem. Na aanpassing van ook de regeling van het systeem is het klimaat in het hele gebouw beter.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Markante gebeurtenissen in 2019

Directiewisseling

Dick Harms neemt na 11 jaar afscheid als directeur

Op 1 maart heeft Godelieve Bun het stokje overgenomen van Dick Harms als directeur van de school.

Het afscheid op 10 mei begon met een lezing van Vincent Icke over "Het niets en de tijd". Van het personeel kreeg Dick een handgemaakte seinsleutel waar alle technieken van de LiS in waren verwerkt: metaal, glas en mechatronica.

Op 17 juli verschijnt de eerste editie van het Lissertje.

Deze digitale nieuwsbrief biedt een platform om leuke, interessante, serieuze zaken te delen.

De praktijkexamens zijn in 2019 uitzonderlijk goed afgerond

De LiS heeft voor het eerst sinds jaren een 100% slagingspercentage behaald bij de praktijkexamens in leerjaar 2 en 3. "Sinds ik hier werk heb ik dit nog niet gehad nee." aldus docent H. Dolman.

Beurzen

De LiS was in september weer aanwezig op de beurs in de Hooglandse kerk te Leiden voor aankomende studenten.

Unilever verhuist en schenkt aan LiS overtollige machines

Ook in 2019 hebben bedrijven de LiS weer ondersteund met schenkingen van apparatuur ten behoeve van het onderwijs.

Nieuwe keuzedelen

In 2019 werd er gestart met een aantal de nieuwe keuzedelen. De nieuwe keuzedelen wakkeren het enthousiasme aan bij docenten, studenten en partners. In januari werd er bij de LiS gestart met het keuzedeel dronetechniek.

Studenten leren een drone te ontwerpen en te bouwen. Dit vereist kennis van het vliegen met en construeren van de drone. De onderdelen van de drone worden gemaakt door middel van 3D printen, maar wordt ook verspaand. De LiS drone is met een gewicht van 3kg een serieuze vliegmachine.

De examenopdracht bestond uit het monteren van toepassingen als camera's, navigatieverlichting en meetinstrumenten. Dat vereiste aanpassingen van de basisdrone. Alles werd getest tijdens de examen-vliegdag in Valkenburg.

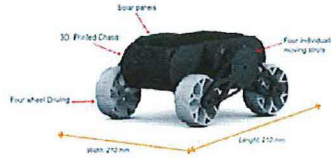

De studenten met hun resultaten

LiS-studenten winnen wederom de MBO-techniekprijs

Tijdens het jaarlijkse NLF-gala (Nederlands Lucht- en ruimtevaart Fonds) wonnen 2 oud-studenten de prijs met hun 4de-jaars groepsopdracht.

Ze ontwikkelden voor Stellar Space een rover die over de maan moet kunnen rijden. Ze treden hiermee in de voetsporen van andere oud-LiS-sers die deze eervolle prijs wonnen.

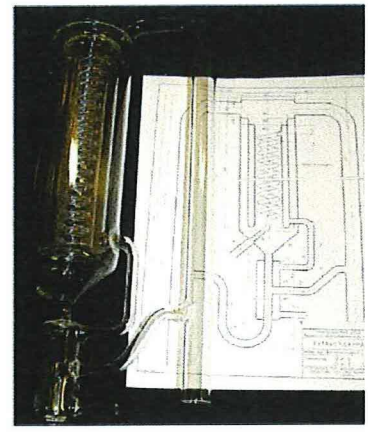

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Markante gebeurtenissen in 2019

Twee geslaagden voor het B-examen Glas

Op 1 november 2019 heeft de LiS voor het eerst na 15 jaar weer een B-diploma uitgereikt.

Nadat studenten van de LiS zijn afgestudeerd blijft men zich meestal verder bekwamen in het vak van Research Instrumentmaker.

Voordat de kwalificatiedossiers werden geïntroduceerd hanteerde de LiS 3 niveaus van examen: A, B of C. De letter geeft aan in welke mate men het vak beheerst. Met een A-examen was de student gereed om in een bedrijf te gaan werken. Met C-diploma was men Meester Instrumentmaker. Een meester kan zeer complexe werkstukken in korte tijd te maken.

Tijdens het B-examen moeten binnen één week 4 tot 5 werkstukken worden gemaakt. Men heeft doorgaans zo'n 5 jaar werkervaring voordat men dit niveau bereikt. Het diploma geeft erkenning aan het vakmanschap van de kandidaat.

LiS op bezoek bij CERN

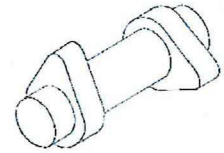
In september bezochten studenten en docenten de Open dagen van CERN in Genève. De groep van totaal 46 bezochten de ondergrondse deeltjes-versneller op verschillende plekken en de centrale werkplaats. Ook ontmoetten ze oud-studenten die inmiddels bij het CERN werken.

LiS genoemd tijdens Algemene Beschouwingen

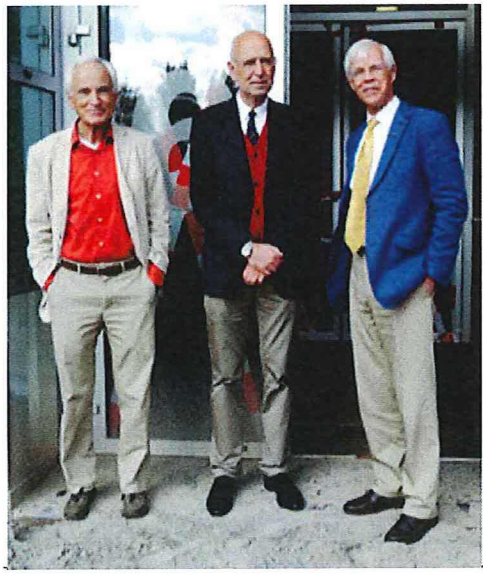
Segers: "We hebben niet alleen de Delftse ingenieur nodig maar ook de studenten, jongeren aan de Leidse instrumentmakers School voor de economie van de toekomst."
"Ja, de gouden handjes", antwoordt Rutte.

Wedstrijd voor de beste nokkenas

De eerstejaars mochten tijdens de tekenlessen weer een nokkenas ontwerpen. De beste nokkenas werd gepubliceerd in het Lissertje

Bestuurlijke veranderingen

Per 1 januari 2020 is de bestuurlijke structuur van de LiS (en van LiS TOP) aangepast. Van het uit vrijwilligers bestaande bestuur traden Aad van Strien (voorzitter, lid sinds 2010) en Hans Brom (secretaris sinds 2014) af. Tijdens de kerstlunch namen zij afscheid van de school.

Gedurende de afgelopen jaren heeft het bestuur een belangrijke rol gespeeld bij het tot stand komen van de nieuwbouw waardoor het aantal studenten kon verdubbelen en hebben ze gewerkt aan de voorbereidingen voor een nieuwe organisatie.

Het aftredende bestuur (v.l.n.r.: Hans Brom, Aad van Strien, Peter Kes); foto genomen op 25 september 2015 bij de officiële start van de nieuwbouw. Peter Kes blijft aan als penningmeester van het bestuur.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

2 Het onderwijs

2.1 Vakonderwijs: leren met handen én hoofd

De LiS leidt op door de studenten intensief te begeleiden bij hun leerproces zodat de praktische vakbekwaamheid een hoog peil bereikt. De school beschikt over een veelzijdig en modern machinepark. Studenten krijgen hun praktijkvorming op conventionele machines, maar parallel daaraan wordt ook gewerkt met computergestuurde CNC-machines en andere technieken zoals 3D-printen. Naast de praktijkuren (50%) omvat het onderwijs lessen in vaktheorie, ontwerpen en ondersteunende vakken als informatica en natuurkunde. Ook wordt er aandacht gegeven aan loopbaanontwikkeling en burgerschap.

2.2 Ontwikkelingen binnen het onderwijs

Maatwerk, inspelen op interesses en leervraag van de studenten
Ieder individu heeft zijn eigen interesses en manier van ontwikkelen. Afgelopen jaar zijn er meerdere acties ingezet om daarop in te spelen. Er is gestart met een nieuwe lesmethode voor de vakgerichte vakken die goed aansluit bij de individuele leervraag van studenten, waardoor het voor docenten beter mogelijk is om maatwerk te leveren.

2.3 Keuzedelen

Bij de invoering van een nieuw kwalificatiedossier in 2016/17 werden ook keuzedelen geïntroduceerd. Deze keuzedelen dragen bij aan de verbreding of verdieping van het onderwijs. Voor de LiS ligt de focus vooral op een mooie mix hiertussen. In de eerste 2 leerjaren staat verbreding centraal en vanaf het 3e leerjaar de echte (vak)verdieping. In 2018/19 zijn we in klas 3 gestart met de keuzedelen Dronetechniek en Methodisch Ontwerpen. Voor de LiS-studenten zijn dit zeer leuke onderwerpen waarin zij creativiteit en specialistische kennis kunnen combineren.

Om in de vrije ruimte plek te creëren voor typische LiS-onderwerpen heeft de school daarnaast nog drie keuzedelen ontwikkeld. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met het beroepenveld en met steun van een RIF-subsidie. In 2019 zijn deze keuzedelen door de S-BB goedgekeurd en in 2019/20 zijn we ermee gestart. De onderwerpen zijn: "Instrumentation for Space", "Optical manufacturing" en "Optical Engineering".

2.4 Uitbreiding van opleidingsportfolio

De LiS wordt al jaren gekenmerkt door het aanbieden van "slechts" één opleiding: Research Instrumentmaker (N4). De N4-studenten worden opgeleid tot zeer goede vakmensen die experts zijn in het maken van prototypen en het vertalen van een vraag van een wetenschapper naar een instrument (ontwerpen). In een productieomgeving zijn zij even goed inzetbaar. Niet iedere student blijkt echter de ambitie te hebben om ontwerper te worden. Bovendien neemt al enige tijd de vraag vanuit het bedrijfsleven toe om het opleidingsportfolio uit te breiden met richtingen die minder op ontwerpen maar meer op het maken en produceren zijn toegespitst. Hierbij wordt met name aan de opleiding tot Instrumentmaker (N3) gedacht. Ook het aantal studenten dat hiervoor interesse heeft bleek toe te nemen. Daarom heeft de school in 2019 onderzocht of deze wens te realiseren is en gaat vanaf 2020/21 de LiS de N3-opleiding aan het opleidingsportfolio toevoegen. Door de N3- én de N4-opleiding aan te bieden kan iedere student op zijn of haar eigen niveau een prachtige vakgerichte opleiding volgen waarmee zij zó het beroepenveld in kunnen stromen. De LiS kan daarmee de ambitie "Uithalen wat erin zit" beter waarmaken en we verwachten dat hiermee het onderwijsrendement verder zal verbeteren.

2.5 Beroepspraktijkvorming (BPV)

De LiS heeft een ruim aanbod aan stageplaatsen en met grote regelmaat melden zich nieuwe bedrijven met het verzoek om stagebedrijf van de LiS te mogen worden. Het illustreert de grote behoefte aan goed geschoold technisch personeel en de goede naam die de LiS heeft als het gaat om het leveren daarvan. Eind 2019 stonden er meer dan 100 stages gepland, verdeeld over geheel Nederland, maar ook daar buiten.

2.6 Passend onderwijs

De decaan houdt zich primair bezig met de intakeprocedure, studieloopbaan begeleiding en de VSV. Het eerste contact voor de studenten daarbij zijn de mentoren.
De zorgcoördinator coördineert en faciliteert de ondersteunings-voorzieningen voor studenten bij het leerproces en de sociaal-emotionele processen van de student.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV

Tijdens de intakeprocedure wordt er door de zorgcoördinator voor geïndiceerde studenten met extra ondersteuningsbehoefte een 'bijlage passend onderwijs' (BPO) opgesteld. Hierin wordt uiteengezet welke (extra) voorzieningen worden ingezet t.b.v. de ondersteuningsbehoefte. Tevens worden deze voorzieningen vermeld op de plaatsingsbrief.
Gedurende het studiejaar wordt via de mentoren gemonitord of de geboden ondersteuningsvoorzieningen afdoende zijn.

In 2019 heeft verdere professionalisering plaatsgevonden rondom passend onderwijs. Onder andere door scholing differentiëren voor docenten/mentoren en scholing van de zorgcoördinator. Naar aanleiding van de laatst genoemde scholing zal het zorgteam zich in 2020 buigen over het maken van beleidsstukken rondom passend onderwijs.

2.7 Internationalisering

Research Instrumentmakers komen veelal te werken in een internationale omgeving waar de voertaal Engels is. Om de studenten daar goed op voor te bereiden volgen ze lessen Engels op niveau B1 en A2, waarbij ook aandacht wordt besteed aan de Engelse en Amerikaanse cultuur. Ook wordt het keuzevak 'Technisch Engels' aangeboden (op niveau B2).

Jaarlijks vindt er een uitwisseling plaats van twee weken tussen studenten uit Tüttlingen (D) en de LiS. Ook is er ieder jaar een afstudeerplek bij het CERN (Zwitserland) beschikbaar. In september 2019 was er een excursie naar CERN waar 32 studenten aan meededen.

2.8 Duurzaamheid in het onderwijs

De LiS leidt jongeren op die werkzaam zullen zijn in een technische omgeving. Tijdens de opleiding wordt op meerdere vlakken aandacht besteed aan de impact van hun handelen op de maatschappij en het milieu. Dat gebeurt bij vakken als burgerschap, bedrijfskunde en ondernemerschap, ontwerpen en materiaalkunde.

Bij burgerschap wordt stilgestaan bij de bewustwording door aandacht te geven aan de 3P's (people, planet en prosperity) in relatie tot het handelen als mens, door de maatschappij en door bedrijven. De andere vakken gaan er specifieker op in. Zo wordt er bij ontwerponderwijs stilgestaan bij 'design for (re)-use', 'design for environment', de principes van C2C (Cradle to cradle) en LCA (levenscyclusanalyse) en verlengde levensduur. Bij bedrijfskunde en ondernemerschap komt het efficiënt gebruiken maken van middelen ter sprake en wordt stilgestaan bij duurzame productiemiddelen. Bij materiaalkunde leert men over de productieprocessen van materialen, het hergebruik en de afbreekbaarheid. In de (ontwerp)projecten komen deze aspecten samen.

2.9 Studententevredenheid

De studenten van de LiS hebben hoge waardering voor onderwijs en organisatie op de school. Waar ze over het algemeen zeer gelukkig mee zijn, is de directe manier waarop problemen aan de orde gesteld en opgelost kunnen worden. De LiS gebruikt de JOB-enquête voor de formele vastlegging en verantwoording van de studenttevredenheid. Om bij studenten het belang van de enquête te benadrukken is voor het invullen ervan tijd opgenomen in het lesprogramma.

Bij de JOB-enquête van 2018 kwamen een aantal verbeterpunten naar voren die we gelijk opgepakt hebben. Een van de belangrijkste is de (interne) communicatie en informatievoorziening. Het afgelopen jaar hebben we hier grote stappen gemaakt en is het roosterproces bijgesteld. Er wordt beter naar de lange termijn gekeken.

2.10 Beroepskolom

In 2018/19 heeft 60% van de 66 afgestudeerden (op niveau 3 en 4) gekozen voor het bedrijfsleven. Van de (49) gediplomeerden op niveau 4 heeft 40% gekozen voor een vervolgopleiding op hbo-niveau.

Relatie met het beroepenveld is cruciaal
De LiS is een vakschool die opleidt voor een specifieke branche. Voor de LiS is dat de wetenschap en de hightechindustrie. Kenmerkend voor een vakschool is het intensieve contact met de branche.

Het formele contact met het beroepenveld heeft de LiS via de Beroepenveldcommissie (BVC) en informeel tijdens bedrijfsbezoeken (BPV) of contactmomenten met de Alumnivereniging en op de jaarlijks in april terugkerende bedrijvenmarkt bij de LiS. Al deze contacten leveren informatie die de LiS meeneemt in de ontwikkeling van het onderwijs.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.

04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Tijdens de formele vergaderingen met de BVC wordt het curriculum doorgesproken, de ontwikkelingen van de school getoetst en worden wensen uit het beroepenveld ingebracht. Het onderwijs van de LiS is hierdoor goed afgestemd op de behoeften van het beroepenveld en de school krijgt vanuit deze kringen wegens de professionele aandacht voor de beroepspraktijk veel waardering.

In 2019 is de BVC vernieuwd, waarbij nadrukkelijk is gekeken naar de verschillende gebieden waar onze studenten tijdens en na hun studie terechtkomen, te weten: ruimtevaart, productie, medische techniek en onderzoek. De leden van de BVC vertegenwoordigen allen (een deel van) deze werkgebieden.

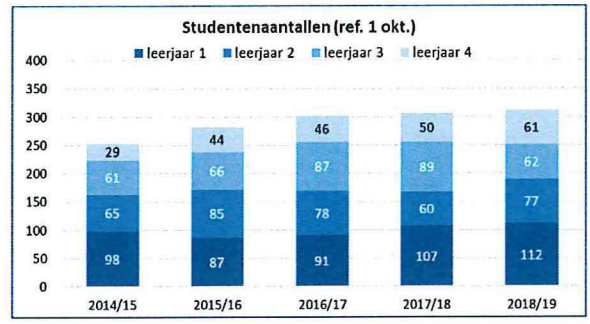
Ook voor het ontwikkelen van het algemene beroepsbeeld van onze studenten én bij de ontwikkeling en uitvoering van de keuzedelen heeft het beroepenveld een belangrijke rol. Ze leveren lesmateriaal aan, ontvangen studenten tijdens excursies, verzorgen gastlessen en participeren in de programmaraad van het keuzedeel 'Instrumentation for Space'.

2.11 Onderwijs in cijfers - rendementen

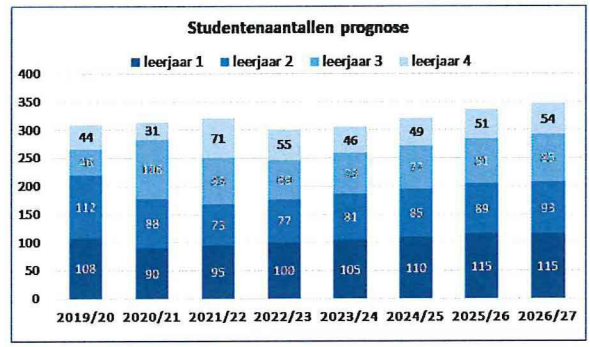
Aantal studenten

In 2019 waren er in totaal 156 aanmeldingen voor de opleiding, 46 afmeldingen en 14 niet-plaatsbare kandidaten. Het definitieve aantal eerstejaars studenten kwam daarmee uit op 96 nieuwe inschrijvingen per 1 oktober 2019.

In de komende jaren voorziet de LiS dat de groei van het aantal studenten zich zal voortzetten, zij het in wat mindere mate. De verhoogde aandacht voor techniek, de positieve aandacht die de LiS geniet en de sinds september 2016 in gebruik genomen uitbreiding dragen daaraan bij. Figuur 3 geeft de verwachte groei van het aantal studenten voor de komende zeven jaar.

Figuur 2. De opbouw van het aantal studenten per leerjaar in de afgelopen vijf studiejaren.

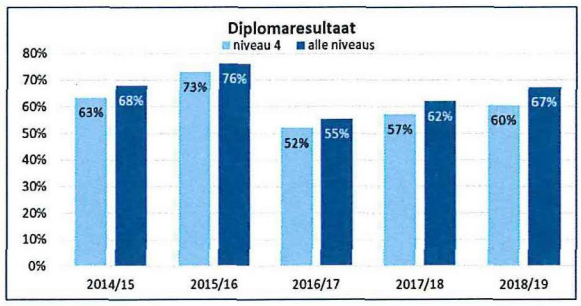

Figuur 3. Prognose aantal studenten en de opbouw per leerjaar voor de komende zeven studiejaren.

Succes van de opleiding

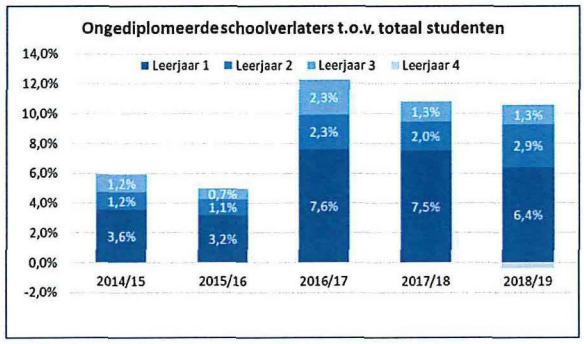
Het aantal diploma's behaald tussen de 'tel'-data 1 oktober 2018 en 1 oktober 2019 was 66, waarvan 49 op niveau 4 en 17 op niveau 3. Doorgaans diplomeren we ±10% op niveau 3, maar doordat dit de laatste lichting was van een vorig Crebo lag het percentage afgelopen studiejaar hoger. Het aantal schoolverlaters in die periode bedroeg 98, inclusief de 66 gediplomeerden. Hiermee komt het gemiddelde diplomaresultaat (het aantal gediplomeerde schoolverlaters gedeeld door het totale aantal schoolverlaters) uit op 67% of, in de telling van de inspectie 100% voor niveau 3 en 60% voor niveau 4. Omdat alle gediplomeerden de school hebben verlaten is er geen verschil tussen het jaarresultaat en het diplomaresultaat.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Figuur 4. Diplomaresultaat sinds 2014/15

De resultaten in 2018/19 tonen daarmee een stijgende lijn ten opzichte van studiejaar 2017/18. Getalsmatig is een belangrijke factor het aantal uitvallers in het eerste leerjaar. Met de nieuwe intakeprocedure en intensieve persoonlijke begeleiding verwacht de LiS studieproblemen sneller te onderkennen en onnodige vroegtijdige schoolverlaters te voorkomen.

Figuur 5. Overzicht ongediplomeerde schoolverlaters

Schoolverlaters worden door de LiS zeer intensief begeleid naar een geschiktere opleiding elders, waardoor de LiS al vele jaren een van de laagste vroegtijdige schoolverlaters (VSV)-cijfers kent van Nederland. *Als alleen de echte schoolverlaters (diegenen die niet alleen de LiS maar ook het mbo hebben verlaten) zouden meetellen, zou het gemiddelde diplomaresultaat voor de LiS beduidend hoger uitkomen.*

Figuur 4 en Figuur 5 laten een trendbreuk zien in het studiejaar 2016/17. De oorzaak hiervan was de situatie bij de nieuwbouw wat ook samenviel met de start van het nieuw Crebo.

Herkomst en samenstelling studenten
De meeste studenten van de LiS komen uit Zuid-Holland (circa 83%, waarvan circa 67% uit Leiden en omgeving). Van de overige provincies is het percentage afkomstig uit Noord-Holland het hoogst (circa 12%).

De populatie studenten bestond in 2018/19 voor 91% uit jongens en 9% uit meisjes. Dit percentage is traditioneel laag binnen het techniekonderwijs en is ten opzichte van 2017/18 met 1% gestegen. De gemiddelde leeftijd was 19,1 jaar.

Aan- en afwezigheidsadministratie
De aan- en afwezigheid van de studenten wordt bijgehouden in Trajectplanner. Overschrijdingen van de wettelijke bepalingen voor leerplichtigen worden gemeld aan DUO.

Vroegtijdige schoolverlaters
Er is geen sprake van "voortijdig schoolverlaten" (VSV) als aangetoond kan worden dat de student het opleidingstraject bij een andere instelling voortzet. Indien de student bij de nieuwe opleiding definitief uitvalt, is hij/zij alsnog een vroegtijdig schoolverlater die ten laste wordt gebracht van de statistieken van de LiS. Ons VSV-cijfer is doorgaans rond 1% en daarmee laag.

Klachtenafhandeling
De LiS spant zich maximaal in om formele klachten te voorkomen door onderwijs van goede kwaliteit te leveren, goede verhoudingen tussen de school en de studenten te creëren, maximale transparantie aan studenten te bieden, een prettig klimaat op de LiS te realiseren, en contact te zoeken met studenten die problemen aangeven of een klacht overwegen. Als het niet lukt om een klacht te voorkomen of als een bemiddelingspoging niet het gewenste resultaat oplevert, dan is er de mogelijkheid tot het indienen van een formele klacht cf. de klachtenregeling. In 2019 is hiervan in drie gevallen gebruik gemaakt.

In het kader van de kwaliteitszorg worden klachten (anoniem) geregistreerd. Signalen die in klachten naar voren komen, kunnen worden gebruikt om de kwaliteit van het onderwijs en de organisatie ervan voortdurend te verbeteren.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

3 De medewerkers LiS

3.1 Beleidsontwikkelingen en CAO

De school wil groeien naar 400 studenten. Daaraan zal de bemensing moeten worden aangepast, niet alleen ter versterking (kwantitatief en kwalitatief) van het docententeam, maar ook voor de ondersteunende diensten (het Bedrijfsbureau). In 2019 is het personeelsplan verder ontwikkeld om de benodigde groei in beeld te brengen. Het personeelsbeleid is deels nog in ontwikkeling. In 2019 zijn onder de loep genomen: jaartaakbeleid, functiegebouw, regeling functioneren & beoordelen, seniorenregeling en personeelshandboek. De LiS heeft geen kans gezien een functie te doen vervullen in het kader van de banenafspraak. Hoewel er geen actief beleid op is gevoerd zijn vrouwen goed vertegenwoordigd in zowel raad van toezicht, bestuur als management van de school, respectievelijk 17, 50 en 75% per 01-01-20.

3.2 Medewerkerstevredenheid en Werkdrukplan

Uit het in 2019 gehouden MTO (Medewerkers Tevredenheids Onderzoek) kwam met name de interne communicatie als verbeterpunt naar voren. Dit blijft een belangrijk aandachtspunt voor nu en de toekomst, immers de organisatie groeit, maar het is gewenst om de lijnen kort en transparant te houden. Het moreel bij de LiS is doorgaans prima, echter de werkdruk wordt als hoog ervaren. Medewerkers van de LiS zijn zeer bevlogen en betrokken, een sterk punt maar wel één met een valkuil. Het verduidelijken (en begrenzen) van taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden is een belangrijk aandachtspunt in een groeiende organisatie als de LiS.

In het kader van de cao MBO 2018-2020 heeft de LiS een Werkdrukplan 2019-2023 opgesteld waarin onder andere de bovengenoemde punten uit het MTO zijn mee genomen in de activiteitenplanning. In 2019 is gestart met een aantal acties met name gericht op verbetering van de interne communicatie (zie 3.3).

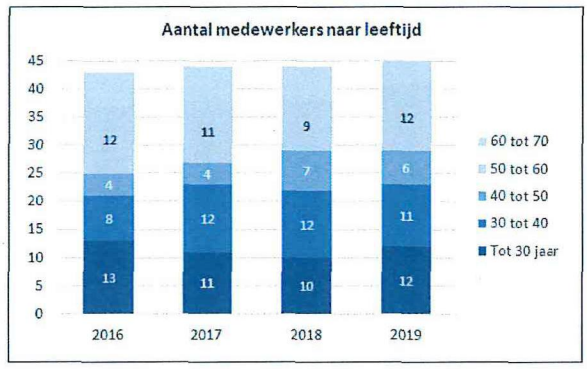
3.3 Deskundigheidsbevordering

De kwaliteit van de docenten is één van de belangrijkste pijlers van een school. Waar nodig en gewenst is er ruimte voor na- en bijscholing. Het gehele onderwijzend personeel is bevoegd les te geven op het mbo, of is hiervoor in opleiding. In 2019 heeft één medewerker de opleiding Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG) bij Hogeschool Leiden succesvol afgesloten en is één medewerker met genoemde opleiding gestart.

In 2019 zijn in het kader van het Werkdrukplan activiteiten georganiseerd voor het voltallig personeel: een tweedaagse training Timemanagement en een workshop Feedback waarin ook het eerder gevolgde Management Drives traject aan bod is gekomen.

3.4 Personeel in cijfers

Op peildatum 31 december 2019 was het aantal medewerkers 45. Het aantal FTE (fulltime equivalent) steeg iets: 38,2 FTE ultimo 2018 en 39,1 FTE ultimo 2019. Bij de leeftijdsopbouw van de medewerkers valt op dat de helft jonger is dan 40 jaar.

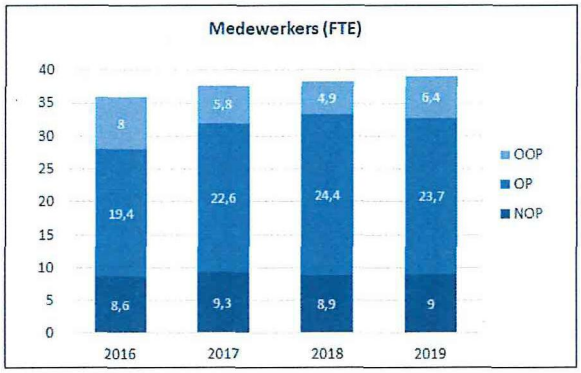
Figuur 6. Leeftijdsopbouw medewerkers per 31-12-19

Van de vrouwelijke medewerkers, 27% in 2019, behoren er vier tot het onderwijzend personeel en acht tot het niet-onderwijzend personeel. Van de 45 medewerkers hebben er 16 een parttime dienstverband. Figuur 7 geeft de FTE-verdeling over onderwijzend (OP), niet onderwijzend (NOP) en onderwijsondersteunend personeel (OOP) in loondienst weer. Bij de LiS zijn het de Technisch Onderwijs Assistenten (TOA), die onder de noemer OOP vallen.

In 2019 waren er vijf (van de in totaal zeven) TOA's aangesteld als tijdelijke functionarissen, dit in overeenstemming met het beleid van de LiS. Het betreft LiS studenten die hun niveau 4 opleiding afgerond hebben en nog een paar jaar aan de school verbonden willen blijven om zich nog beter op de arbeidsmarkt voor te bereiden. Dit lijkt erg op de leerling-gezel verhouding die de school van oudsher gekend heeft en die zeer succesvol blijkt voor het op peil houden van het gewenste praktijkniveau van de opleiding.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV

Het ziekteverzuim bij de LiS is traditioneel laag, dit geldt ook voor het aantal doorverwijzingen naar de bedrijfsarts. Het ziekteverzuim-percentage kwam in 2019 uit op 1,2 % en er waren geen langdurig zieke medewerkers in behandeling bij de bedrijfsarts. Er waren geen nieuwe doormeldingen naar de bedrijfsarts (bij ziekteverzuim langer dan één week). Er was bij zes medewerkers sprake van kortdurend frequent verzuim (meer dan twee keer ziek-gemeld gedurende 2019 voor een periode korter dan één week). In 2019 zijn er 12 dagen bijzonder verlof (cf. cao) verleend. Van de regeling Betaald Ouderschapsverlof maakten twee medewerkers gebruik.

Figuur 7. FTE NOP, OP en OOP per 31-12-2019

4 Publiek-private samenwerking

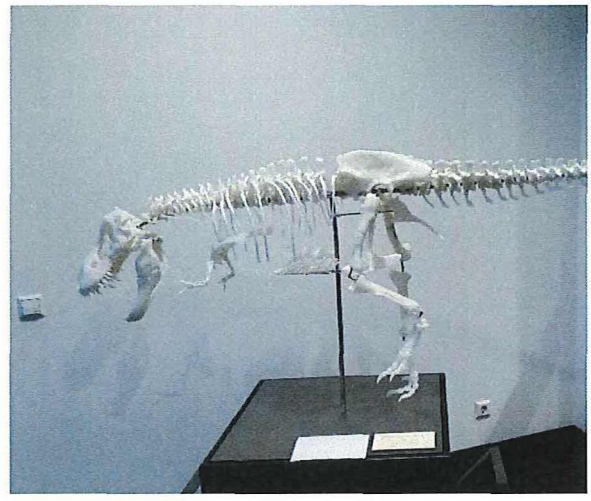
4.1 Bedrijfsleven

Om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen, de aantrekkingskracht voor toekomstige techniekstudenten te vergroten en uiteindelijk zo bij te dragen tot het innovatieve vermogen van het bedrijfsleven, worden LiS-studenten betrokken bij maak- en ontwikkelingsprojecten voor derden en vanuit LiS TOP bij diensten voor bedrijven en instellingen.

4.2 LiS TOP

De Stichting LiS TOP is actief op het raakveld tussen de school en bedrijven en instellingen. Onder LiS TOP vielen in 2019 drie activiteiten: LiS Engineering, LiS Academy en LiS Facilities. De laatste wordt op termijn afgebouwd.

Ook in 2019 was er een duidelijke focus op het gebied van Instrumentation for Space en Life Science & Health. Elk van deze 2 focusgebieden levert zo'n 20 tot 25% van de groepsopdrachten en afstudeeropdrachten in het vierde jaar.

Figuur 8: Schaal 1 op 10 proefopstelling voor een groepsopdracht van Naturalis om een nieuw frame te ontwerpen voor een 3D-geprinte kopie van de Tyrannosaurus Rex "Trix".

Ook studenten uit de andere jaren komen in aanraking met deze twee gebieden. Dat gebeurt via de opdrachten bij LiS Engineering, gastcolleges en bedrijfsbezoeken.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV

Organisatie
Het faciliteren en vakinhoudelijk verrijken van het onderwijs bij de LiS is uitgangspunt van LiS TOP. Daarom staat de organisatie van LiS TOP (bestuurlijk en operationeel) in nauw verband met de bestuurlijke en operationele organisatie van de LiS.

LiS Engineering
LiS-Engineering is een door SBB erkend leerbedrijf. Maximaal vijf LiS-studenten kunnen tegelijk stagelopen bij LiS TOP. Deze stagiaires zorgen voor continuïteit in de beschikbaarheid van mankracht binnen LiS-Engineering en zijn daarom zeer welkom. Daarnaast fungeert LiS-Engineering als vangnet voor studenten die om wat voor een reden dan ook buiten de boot dreigen te vallen.

LiS Engineering voert als leerbedrijf opdrachten uit voor externe opdrachtgevers die hoofdzakelijk en bij voorkeur uitgevoerd worden door LiS-studenten. Hierbij streven we naar betrokkenheid van de studenten gedurende het hele proces (dus van aanname van de opdracht tot aflevering van het product). Voor de LiS fungeren deze externe opdrachten – mits inpasbaar in het reguliere onderwijs en inhoudelijk en organisatorisch uitvoerbaar – als leeropdrachten voor studenten. Het reguliere onderwijs van de LiS is leidend boven het contractwerk.

In 2019 zijn opdrachten uitgevoerd voor een verscheidenheid aan opdrachtgevers werkzaam in sectoren zoals medische techniek, ruimtevaart, farmacie, chemie, onderwijs en onderzoek. Enkele opdrachtgevers waren Anteryon, Avery, Bioneedle, cosine, ESA-ESTEC, ISIS, Lens R&D, LUMC, NOVA, Olympus, RiverD, TNO, TU Delft, Universiteit Leiden en Vitreq.

LiS Academy
LiS Academy heeft tot doel om samen met partners gerichte na- en bijscholingsactiviteiten te ontplooien die vakinhoudelijk in lijn liggen met het profiel van de LiS. In 2019 is de lijn van de vorige jaren doorgetrokken en heeft LiS Academy diverse cursussen aangeboden, zoals:

- Practicumcursus Draaien
- Practicumcursus Frezen
- Practicumcursus Glas-bewerken
- Maakbaarheid van Precisie componenten

De cursussen Draaien, Frezen en Glas-bewerken werden ingevuld door LiS-professionals. Cursisten voor deze cursussen kwamen als privépersoon of waren afkomstig van het bedrijfsleven, universiteiten en onderwijsinstellingen.

Voor de invulling van de cursus Maakbaarheid van Precisie componenten is voornamelijk gebruik gemaakt van de inbreng van onze partners. De cursisten daar waren over het algemeen young professionals met veel kennis van ontwerpen, op zoek naar kennis om de maakbaarheid van hun ontwerpen te verbeteren.

Voor Deltares heeft LiS Academy twee cursussen op locatie gegeven en een individuele cursus georganiseerd op de LiS voor een van hun medewerkers.

LiS Facilities
Het machinepark van de LiS is niet vol continu in bedrijf, er is daarom ruimte voor anderen om tegen betaling gebruik te maken van de machines. Stellar Space Industries doet dat nog steeds op regelmatige basis. Om organisatorische redenen is in 2018 besloten de mogelijkheid voor een bedrijf om op zeer regelmatige basis gebruik te laten maken van onze voorzieningen, uit te faseren.

Partners
Het versterken van het techniekonderwijs van de LiS, mede met ondersteuning en invulling vanuit LiS TOP en mede vanuit het Regionaal Investeringsfonds, geschiedt met betrokkenheid van een verscheidenheid aan partners (industrie, onderzoeksinstellingen en universiteiten inclusief hun ziekenhuizen). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het begeleiden van studentprojecten, het geven van gastcolleges, verzorgen van (delen van) na- en bijscholingscursussen, ondersteunen van evenementen, participeren in de Programmaraad en andere overlegstructuren.

In 2019 hebben vele tientallen partners activiteiten ontplooid om de LiS te ondersteunen en het techniekonderwijs van de LiS te versterken mede vanuit LiS TOP. Denk aan (alfabetische volgorde) Airbus DS, cosine, Demcon, ECN, Generade, Hittech Group, Holland Rijnland, Inholland, ISIS, JTW Astronomy, Lens R&D, Medtronic BRC, Mitutoyo, NLR, NOVA, SBIC, SRON, Stellar Space Industries, van Straten Medical, Suplacon, T-minus, Ter Hoek Vonkerosie, TNO, TU Delft, UMC Utrecht, VUmc en Westend BV.

Financiën
De financiële baten van LiS TOP zijn te verdelen in inkomsten (via LiS Engineering, LiS Academy en LiS Facilities), en de subsidie samenhangend

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020

met het Regionaal Investeringsfonds. Details zijn te vinden in de financiële en jaarrekening hoofdstukken.

De belangrijkste financiële lasten van LiS TOP zijn personeelskosten (inclusief doorbelastingen van de LiS m.b.t. LiS-personeel actief voor LiS TOP), huisvestingskosten (primair doorbelastingen vanuit de LiS), kantoorkosten, marketingkosten, machinekosten (vooral aanschaf, afschrijvingen, beheer en doorbelasten), materiaalkosten (vooral te relateren aan LiS Engineering), kosten te relateren aan de aangeboden cursussen en kosten te relateren aan de juridische, financiële en administratieve steun aan de Stichting LiS TOP.

De belangrijkste financiële opbrengsten komen voort uit de uitgevoerde opdrachten, commercieel onderwijs, verhuur van de faciliteiten en de ontvangen subsidies.

Life Sciences & Health

Oorspronkelijk gefinancierd met subsidies, heeft het CIV Life Sciences & Health een duurzame toekomst weten te creëren zonder noodzaak van verdere financiering door de overheid. Hierdoor kan behouden blijven wat bereikt is, en zijn er zelfs mogelijkheden tot verdere uitbreiding hiervan.

Dankzij de continue aandacht van LiS TOP en partners voor medische precisie-techniek was dit jaar één derde van de vierdejaars groepsopdrachten medisch georiënteerd.

RIF-project - Instrumentation for Space
In 2017 is het RIF-project "Instrumentation for Space" van start gegaan. Hiermee wordt beoogd om een tweede focusgebied binnen de LiS op te zetten met behulp van een subsidie van het Regionaal Investeringsfonds (RIF). De bijeenkomsten met de partners in 2019 waren vooral gefocust op de ontwikkeling van het keuzedeel "Instrumentation for Space". Onze partners hebben samen met de docenten van de LiS een actieve rol in de ontwikkeling van het onderwijs voor dit keuzedeel. Binnen het project worden ook de daaraan gerelateerde keuzedelen "Optical Engineering" en "Optical Manufacturing" ontwikkeld.

Helaas bleek de ontwikkeling en vooral ook de administratieve goedkeuring een trager proces dan vooraf gedacht. Dit heeft ertoe geleid dat we in 2019 een aanvraag hebben gedaan om bij gelijkblijvende subsidie het hele project met een jaar te verlengen, zodat we het keuzedeel tenminste 2 keer gedraaid en geëvalueerd kunnen hebben tegen het einde van het project. Dit is goedgekeurd door de subsidiegever.

UVV
De reeds in 2017 aangevraagde EFRO subsidie voor de ontwikkeling van Unmanned Valley Valkenburg (UVV, het drone-test centrum op voormalig vliegveld Valkenburg), is eind 2019 eindelijk toegekend. Omdat er duidelijke aanwijzingen waren dat de subsidieaanvraag goedgekeurd zou worden en het keuzedeel "Drone-techniek" gegeven zou gaan worden aan onze studenten zijn er alvast ontwikkelingen opgestart op het gebied van drones en drone-techniek. Het feit dat de Dutch Drone Academy (DDA) nu interesse heeft in de door ons ontwikkelde drones, geeft aan dat dit een succesvolle ontwikkeling is geweest.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

5 Financiën

5.1 Financieel beleid

In het Financieel Jaarverslag worden de resultaten over 2019 zowel in een geconsolideerde als een enkelvoudige jaarrekening gepresenteerd. Stichting LiS beheert de school en sinds de fusie ook het gehele machinepark. Onder Stichting LiS TOP vallen alle commerciële activiteiten: LiS Engineering voor contractwerk en LiS Academy voor na- en bijscholingscursussen. Het gebruik van machines, ruimte en personeel wordt door Stichting LiS aan Stichting LiS TOP doorbelast. Het beleid is om voor Stichting LiS een klein positief exploitatieresultaat te realiseren waarbij voldoende financiële ruimte is voor het investeren in nieuwe technologieën. Deze zijn noodzakelijk voor het voortzetten van onze missie: het geven van excellent techniekonderwijs.

In de tabellen in het eerste deel van dit hoofdstuk zijn de resultaten voor 2019 samengevat en met die uit voorgaande jaren vergeleken. Aan het eind van dit document is de volledige jaarrekening 2019 bijgevoegd. Moderne verslaggeving vereist ook een blik in de toekomst, deze wordt in de continuïteitsparagraaf toegelicht. Hierbij wordt de getalsmatige onderbouwing gegeven die hoort bij het beleid op middellange termijn, het geeft inzicht in de financiële duurzaamheid van de school. Tot slot volgt een paragraaf waarin de risico's en de beheersing daarvan worden besproken.

5.2 Toelichting bij het exploitatieresultaat

Het geconsolideerde jaarresultaat over 2019 is, zoals in Tabel 1 te zien is, met k€ -39 iets lager uitgekomen dan het begrote k€ -20. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere studentenaantallen dan verwacht.

Baten	Uitkomst 2019		Begroting 2019		Uitkomst 2018	
Rijksbijdragen	3.842.048		3.952.700		3.710.637	
Overige overheidsbijdragen	16.667		25.000		25.000	
Baten in opdracht van derden	116.822		108.300		114.259	
Overige baten	320.100		369.300		573.232	
Totaal baten		**4.295.637**		**4.455.300**		**4.423.128**

Lasten	Uitkomst 2019		Begroting 2019		Uitkomst 2018	
Personele lasten	2.859.491		2.895.200		2.652.560	
Afschrijvingen	561.069		574.300		547.896	
Huisvestingslasten	440.133		425.000		419.621	
Overige instellingslasten	448.078		555.000		458.271	
Totaal lasten		**4.308.771**		**4.449.500**		**4.078.348**

Saldo baten en lasten	**-13.134**	**5.800**	**344.780**

Fin. baten en lasten	Uitkomst 2019		Begroting 2019		Uitkomst 2018	
Financiële baten	87		-		106	
Financiële lasten	-25.920		-25.700		-9.600	
Saldo fin. baten en lasten		**-25.833**		**-25.700**		**-9.494**

Totaal resultaat	**-38.967**	**-19.900**	**335.286**

Tabel 1 - Staat van geconsolideerde baten en lasten (in euro)

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Het deel van de subsidie van het Centrum voor Innovatief Vakmanschap (CIV) dat gebruikt wordt om de groei van de school te financieren is daarom niet als bate in 2019 meegenomen, maar blijft staan voor toekomstige jaren. In de komende jaren zal ook de publiek-private samenwerking uit het restant van de subsidie voor het CIV gestimuleerd kunnen blijven worden. Hiervoor is nog k€ 105 beschikbaar.

In 2019 heeft Stichting LiS een aantal machines en gereedschappen ontvangen van Unilever en ISW Vakcollege. Deze schenking is grotendeels verwerkt via de egalisatiereserve inventaris.

Daarnaast staan meevallers bij de lasten. De overige instellingslasten waren k€ 107 lager dan begroot, mede door gunstige inkoop. Ook de personeelslasten waren k€ 36 lager dan begroot.

Uit de gedetailleerde toelichting (deel B8 van de geconsolideerde jaarrekening) valt op te maken waar de grootste verschillen aan zijn toe te schrijven.

Uit de subsidie voor het ondersteunen van studenten uit minima gezinnen is een bedrag toegekend. Het niet uitgekeerde bedrag is toegevoegd aan het exploitatiebudget, maar de mogelijkheid voor studenten uit minima gezinnen om financiële steun aan te vragen zal gehandhaafd blijven. Daarnaast verstrekt de Vereeniging van oud-LiSsers ook studiebeurzen.

ACTIVA	31-12-2019		31-12-2018	
Vaste activa				
Materiële vaste activa				
Gebouwen en terreinen	8.002.937		8.344.722	
Inventaris en apparatuur	988.830		902.997	
Overige	434.143		492.309	
In uitvoering nieuwe vleugel	-		-	
Totaal vaste activa		**9.425.910**		**9.740.028**
Vlottende activa				
Voorraden	26.120		7.323	
Vorderingen	195.650		356.451	
Liquide middelen	1.153.683		962.248	
Totaal vlottende activa		**1.375.453**		**1.326.022**
Totaal activa		**10.801.363**		**11.066.050**

PASSIVA	31-12-2019		31-12-2018	
Eigen vermogen				
Algemene reserve	1.573.810		1.614.324	
Algemene reserve (privaat)	22.494		9.500	
Egalisatiereserve pand	5.635.666		5.847.004	
Egalisatiereserve inventaris	395.443		347.978	
Bestemmingsreserve	197.037		208.485	
Totaal eigen vermogen		**7.824.450**		**8.027.291**
Voorzieningen		216.148		252.039
Langlopende schulden		1.852.067		1.923.300
Kortlopende schulden		908.698		863.420
Totaal passiva		**10.801.363**		**11.066.050**

Tabel 2 - Geconsolideerde balans (in euro).

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

5.3 Balans en financiële kengetallen

De geconsolideerde balans voor 2019 is te zien in Tabel 2. Ten opzichte van 2018 is door het negatieve exploitatieresultaat het eigen vermogen licht gedaald tot M€ 7,8. De algemene reserve zal worden gebruikt om de verwachte tijdelijke verliezen in de komende jaren op te vangen. Deze verwachte verliezen worden in de continuïteitsparagraaf (hoofdstuk 6) toegelicht. Bovendien worden de gestelde eisen op het gebied van verduurzaming, digitalisering en professionalisering steeds hoger; de reserves bieden ons de mogelijkheid hierop in te spelen.

De egalisatiereserves zijn in de balans verplaatst van de schulden naar het eigen vermogen. Vergelijkende cijfers en kengetallen van voorgaande jaren, zijn hieraan aangepast. De egalisatiereserve pand bestaat uit van het Ministerie van OCW (€3.000.000), Stichting Utopa (€3.000.000) en de Gemeente Leiden (€340.000) ontvangen bijdragen voor de uitbreiding van het gebouw. Er wordt op afgeschreven vanaf het moment van in gebruik name van de nieuwbouw in 2016. Ook zijn in de periode 2009-2019 uit ontvangen subsidies machines aangeschaft (egalisatiereserve inventaris). De ontvangen subsidie valt, evenredig aan de afschrijving, vrij ten gunste van het resultaat. Deze reserves zijn niet vrij besteedbaar, maar worden gebruikt ter dekking van de afschrijvingskosten van het pand en de betreffende machines.

In 2018 is een bestemmingsreserve (het De Nobel-Leemansfonds) gevormd voor het legaat van de heer Pieter Leemans (oud-leerling van de school en meester-instrumentmaker) met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen. In 2019 zijn hier de afschrijvingskosten van de in dit jaar aangeschafte machines op afgeboekt.

In de toelichting op de balans, te vinden onder punt 1.2 van de jaarrekening, is te zien dat er in 2019 k€ 247 is geïnvesteerd, onder andere in benodigdheden voor de lasruimte, een elektrische oven voor de glaswerkplaats, het toevoegen van veiligheidsschakelingen aan machines en aan het vervangen van verouderd meubilair.

In totaal is in 2019 voor diverse werkzaamheden aan installaties in het pand k€ 76 aan de voorziening groot onderhoud onttrokken.

De bij de balans behorende financiële kengetallen voor de jaren 2016-2019 zijn in Tabel 3 weergegeven. Doordat bij de kortlopende schulden de vrijval van de egalisatiereserves is vervallen, nemen de schulden aanzienlijk af en komt het cijfer voor de liquiditeit nu uit op ongeveer 1,5. De hoge solvabiliteit en weerstandsvermogen in de laatste vier jaar vragen om enige toelichting. De grote egalisatiereserves (ER) die wij nu bij het eigen vermogen hebben staan (M€ 6,0 ten gevolge van de subsidies voor nieuwbouw en machines) hebben een grote invloed op deze kengetallen. De ER zijn uitsluitend bestemd voor de dekking van de afschrijvingskosten van het pand en de betreffende machines en zijn niet vrij besteedbaar.

Financiële Kengetallen	2019	2018	2017	2016	
Rentabiliteit	-0,9%	7,6%	3,7%	-5,3%	Rentabiliteit: exploitatieresultaat/baten.
Solvabiliteit	72%	73%	71%	70%	Solvabiliteit: eigen vermogen/totale vermogen (norm ≥33%).
Liquiditeit	1,51	1,54	1,47	1,26	Liquiditeit: vlottende activa/kortlopende schulden.
Kapitalisatiefactor	65%	62%	62%	74%	Kapitalisatiefactor: balanstotaal (exclusief gebouwen en terreinen)/totale baten (inclusief rentebaten).
Weerstandsvermogen	182%	181%	197%	238%	Weerstandsvermogen: eigen vermogen/totale baten (inclusief rente-inkomsten).

Tabel 3 - Financiële Kengetallen

5.4 Treasury beleid

Het beleid van Stichting LiS is dat overtollig geld op spaarrekeningen wordt gezet en dat er niet belegd wordt in aandelen of derivaten. Zoals bekend is de rentestand in 2019 vrijwel nul gebleven, waardoor de

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.

04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

rente-inkomsten minimaal zijn. Om de eigen bijdrage voor de uitbreiding van het schoolgebouw te bekostigen is in 2016 bij de schatkist tegen een rente van 1,27% een hypotheeklening van M€ 2,137 afgesloten. Hiernaast kan Stichting LiS beschikken over een rekening-courantkrediet van k€ 850 met garantie van het Ministerie van OC&W. Hiervan is nog geen gebruik gemaakt. Stichting LiS TOP bankiert bij de Rabobank.

6 Continuïteitsparagraaf

Op korte en middellange termijn is in ons land sprake van een nijpend tekort aan technici, terwijl bij de LiS het gestaag groeiende aantal inschrijvingen in 2015 de maximale capaciteit had bereikt Gecombineerd met de toenemende vraag naar afgestudeerde Research Instrumentmakers, heeft deze groei ons ertoe aangezet om de capaciteit van de school uit te breiden, zodat vanaf schooljaar 2016/2017 tot maximaal 400 studenten kunnen worden opgeleid. Dankzij de uitbreiding van het schoolgebouw met een nieuwe vleugel kon dit beleidsplan worden uitgevoerd. Een groei van 180 studenten in 2009 naar 312 in 2018 is gerealiseerd. In 2019 is het aantal studenten licht gedaald naar 310. We verwachten de komende jaren weer te groeien, maar de snelheid hiervan lijkt af te nemen naar een verwacht aantal studenten van 355 op de langere termijn. Om tussentijdse uitval o.a. ten gevolge van het bindend studieadvies (BSA) terug te dringen is een halfjaarlijks programma in het leven geroepen. Daarnaast verwachten we dat de ontwikkeling van de N3-opleiding meer nieuwe studenten zal aantrekken. De groei maakt schaalvergroting en efficiëntieverhoging mogelijk. Het waarborgen van de kwaliteit van de opleiding vereist dat de formatie van het (overig) onderwijs gevend personeel ((O)OP) gedeeltelijk moet mee veranderen. Hierbij zullen we ons in de toekomst op een verhouding van circa 12 studenten per FTE (O)OP richten.

Om de consequenties van dit proces te kwantificeren, is een model ontwikkeld waarmee uitgaande van een prognose voor het aantal eerstejaarsstudenten en een bepaalde personeel-studentverhouding de exploitatieresultaten over meerdere jaren kunnen worden berekend. Veranderingen in omstandigheden, zoals groei, het t-2 effect, het effect van de cascade (en weer afschaffen daarvan) en periodieke salarisverhogingen kunnen betrekkelijk eenvoudig in de prognoses worden verwerkt. Door de parameters te variëren, kunnen ook verschillende scenario's worden doorgerekend. Alle getallen die in de hier volgende tabellen worden gepresenteerd zijn gebaseerd op dit meerjarenmodel. Ze geven daarmee de toekomstvisie van het bestuur en het managementteam weer. Ook in de risicoanalyse (6.3) wordt voor prognoses tot en met 2030 van dit model gebruik gemaakt.

6.1 Kengetallen organisatie

Het resterende deel van de CIV-subsidie wordt nog steeds gebruikt om het nadelige t-2 effect in de bekostiging te compenseren. De bekostiging is gebaseerd op het studentenaantal van 2 jaar terug, waardoor een groei in het aantal studenten, een tijdelijk tekort in de bekostiging veroorzaakt. In tabel 4 is dit effect gekwantificeerd. Onze ambitie voor 2020 en 2021 heeft tot gevolg dat er in de jaren daarna een aanzienlijk bekostigingstekort te verwachten is, met als gevolg een tijdelijk negatief resultaat. Gezien het niveau van de algemene reserve zijn we in staat dit op te vangen.

Kengetallen Organisatie	Jaar t-1 (2018)	Verslagjaar (2019)	Jaar t+1 (2020)	Jaar t+2 (2021)	Jaar t+3 (2022)
Studenten aantallen					
Op 31 *december*	312	310	314	322	301
Gemiddeld over verslagjaar	305	304	307	312	310
Bekostigd in verslagjaar	297	304	307	307	311
Te weinig bekostigd door t-2 effect	8	0	0	5	-1

Personele bezetting in FTE	2018	2019	2020	2021	2022
Directie/management	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
Onderwijzend personeel (OP, OOP)	29,3	30,1	29,6	28,4	27,5
Overig NOP	5,9	6,0	6,3	6,5	6,7
Totaal	38,2	39,1	38,8	37,9	37,2

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Tabel 4 - Kengetallen Organisatie

Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Omzet private activiteiten (% totale omzet)						
Omzet private activiteiten (in k€)	117	112	112	112	112	112
Totale omzet (in k€)	4.296	4.522	4.549	4.211	4.298	4.329
Omzet private activiteiten (% totale omzet)	2,7%	2,5%	2,5%	2,7%	2,6%	2,6%
Aantal studenten per FTE OP + OOP						
Aantal studenten	310	314	322	301	305	321
Aantal FTE OP+OOP	30,1	29,6	28,4	27,5	27,1	26,6
Aantal studenten per FTE	10,3	10,6	11,3	11,0	11,2	12,1
Aantal studenten per FTE-beroepsonderwijs						
Aantal FTE-beroepsonderwijs (OP+OOP+NOP)	39,1	38,8	37,9	37,2	36,5	36,2
Aantal studenten per FTE	7,9	8,1	8,5	8,1	8,4	8,9
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE						
FTE tijdelijk als percentage van totaal FTE	16%	16%	16%	16%	16%	16%
Kosten personeel in loondienst (% omzet)						
Kosten personeel in loondienst (k€)	2.859	2.921	2.880	2.857	2.830	2.828
Loonkosten als percentage van totale omzet	66,6%	64,6%	63,3%	67,9%	65,8%	65,3%
Overhead personeelskosten						
Kosten overhead (NOP) (k€)	648	685	709	734	713	736
Overhead personeelskosten in procenten	22,7%	23,4%	24,6%	25,7%	25,2%	26,0%
Liquiditeit	1,51	1,37	1,82	1,56	1,52	1,56
Rentabiliteit						
Resultaat gewone bedrijfsvoering (k€)	-39	-61	69	-252	-133	-128
Baten gewone bedrijfsvoering (k€)	4.296	4.522	4.549	4.211	4.298	4.329
Rentabiliteit in procenten	-0,9%	-1,4%	1,5%	-6,0%	-3,1%	-3,0%
Aantal m² (bvo) per student						
Aantal m² totaal	8.750	8.750	8750	8.750	8750	8750
Aantal studenten	310	314	322	301	305	321
Aantal m² per student	28	28	27	29	29	27
Aantal m2 huur als percentage totale m2	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gemiddelde huisvestingkosten per m2						
Huisvestingkosten (k€)	585	604	604	604	604	604
Aantal m² totaal	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750	8.750
Gemiddelde huisvestingkosten per m² (€)	67	69	69	69	69	69
Herfinancieringsbehoefte	-	-	-	-	-	-
Investeringsbehoefte (% totale jaaromzet)	5,7%	8,4%	5,0%	5,4%	5,3%	5,3%

Tabel 5 - Kengetallen organisatie uitgebreid (per kalenderjaar)

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

De personeelsformatie laat zien dat deze zal mee veranderen met het aantal studenten. Hierbij wordt aangestuurd op een verhouding van 12 studenten per FTE onderwijs gevend personeel en 32 studenten per FTE niet onderwijs gevend personeel. We denken dat dit de optimale verhouding is bij het streven naar een balans tussen goed onderwijs, goede administratieve ondersteuning, werkdruk en efficiëntie.

In tabel 5 staan veel andere kengetallen van de organisatie. Zo is te zien dat de personeelskosten ongeveer 65% van de totale omzet bedragen, maar dat ze voor een gezonde exploitatie met een paar procent moeten dalen. Verder blijkt dat de private activiteiten bescheiden van omvang zijn. Het inpassen van commerciële opdrachten binnen het lesprogramma wordt echter om de band met externe opdrachtgevers te onderhouden belangrijk gevonden. De interne doorbelasting tussen Stichting LiS TOP en Stichting LiS is in 2019 voor zowel medewerkers als machinegebruik op basis van een urenregistratie bepaald.

De huisvestingskosten in de tabel zijn, om een reëel beeld te krijgen, berekend door bij de jaarlijkse huisvestingslasten uit de JR (B8.4.3) de afschrijvingen van het gebouw op te tellen en de daar aan toe te rekenen vrijval egalisatie af te trekken. Per m² zijn de kosten vrijwel gelijk aan de bedragen van voor de uitbreiding van het gebouw. Dit is te danken aan een kwalitatief betere nieuwbouw en veel investeren in moderne technische installaties waardoor op energiekosten wordt bespaard.

6.2 Meerjarenbalans en meerjarenbegroting

De tabellen 6 en 7 tonen de meerjarenprognoses van balans en staat van baten en lasten tot 2024. Deze zijn gebaseerd op het meerjarenmodel en een vijfjaarsprognose voor de kasstromen.

De meerjarenbalans laat een weinig verrassend verloop zien. De geleidelijke afname van vaste activa en egalisatiereserves zijn het gevolg van de jaarlijkse afschrijving op gebouw en machines en de daarbij horende vrijval van de egalisatiereserves. Vlottende activa en kortlopende schulden nemen de eerste jaren af, waarbij in 2020 en 2021 een daling van de liquide middelen plaatsvindt doordat de vooruit ontvangen subsidie voor het RIF dan volledig wordt besteed. De daling van de liquide middelen in 2022 komt door een dal in het aantal diploma's in het jaar 2020. De reden hiervan is dat er in 2018 een onverwacht groot aantal studenten het derde jaar over moest doen.

De liquide middelen, evenals het eigen vermogen, variëren in lijn met het exploitatieresultaat dat in Tabel 7 wordt getoond. Als onze verwachtingen uitkomen, blijft de liquiditeitsratio echter ruim boven het gewenste minimum ratio van 1,0.

Het grillige verloop van het exploitatieresultaat in Tabel 7 is beter te beoordelen in een op het meerjarenmodel gebaseerde grafische voorstelling die loopt tot 2030. Deze wordt in de risicoparagraaf 6.3 gepresenteerd en daar in detail besproken. De negatieve resultaten vanaf 2022 zijn goed te verklaren en geven geen aanleiding tot ongerustheid, want op de lange termijn, als het aantal van 355 studenten zal zijn bereikt, zal weer een positief resultaat worden behaald. Om dit positieve vooruitzicht te tonen is aan Tabel 7 een kolom voor het jaar 2028 toegevoegd. Ook de liquiditeitspositie zal door de incidentele, negatieve resultaten niet in gevaar komen. Er blijft verder voldoende financiële ruimte om elk jaar een bedrag van ruim k€ 200 voor investeringen in de begroting op te nemen. De 'overige baten' bevat onder andere de jaarlijkse vrijval van de egalisatiereserves. Als deze post buiten beschouwing wordt gelaten, blijkt dat bijna 95% van alle baten uit bekostiging of subsidies van het Ministerie van OCW afkomstig zijn. De school is dus niet erg afhankelijk van inkomsten uit de derde geldstroom. Dat neemt niet weg dat de LiS de derde-geldstroom-activiteiten op peil willen houden, want het leerbedrijf hoort bij de school en is een heel nuttig element in de opleiding.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Meerjarenbalans (k€, afgerond)	2019	2020	2021	2022	2023	2024
ACTIVA						
Vaste Activa (VA)						
Materiële VA (MVA)	9.426	9.205	8.817	8.419	8.005	7.576
TOTAAL VA	9.426	9.205	8.817	8.419	8.005	7.576
Vlottende Activa (VLA)						
Voorraden	26	26	26	26	26	26
Vorderingen	196	195	196	196	196	196
Liquide middelen	1.154	852	810	661	641	662
TOTAAL VLA	1.376	1.073	1.032	883	863	884
TOTAAL ACTIVA	10.801	10.278	9.849	9.302	8.868	8.460
PASSIVA						
Eigen Vermogen						
Algemene reserve	1.596	1.540	1.623	1.393	1.291	1.203
Egalisatiereserve pand	5.636	5.424	5.213	5.002	4.790	4.579
Egalisatiereserve inventaris	395	363	331	298	266	234
Bestemmingsreserve	197	192	178	155	124	85
Voorzieningen	216	192	227	247	262	296
Langlopende Schulden	1.852	1.781	1.710	1.639	1.568	1.497
Kortlopende Schulden	909	786	567	568	567	566
TOTAAL PASSIVA	10.801	10.278	9.849	9.302	8.868	8.460

Tabel 6 - Meerjarenbalans (k€, afgerond)

Meerjarenbegroting (k€, afgerond)	2019	2020	2021	2022	2023	2024		2028
BATEN								
Rijksbijdrage	3.842	4.046	4.081	3.760	3.847	3.878		4.238
Overige overheidsbijdragen	17	17	17	0	0	0		0
College-, cursus- en examengelden								
Baten werk in opdracht van derden	117	112	112	112	112	112		112
Overige baten	320	347	339	339	339	339		339
TOTAAL BATEN	4.296	4.522	4.549	4.211	4.298	4.329		4.689
LASTEN								
Personeelslasten	2.860	2.921	2.880	2.857	2.830	2.828		3.090
Afschrijvingen	561	602	617	627	643	659		516
Huisvestingslasten	440	459	459	459	459	459		459
Overige lasten	448	576	500	497	477	490		558
TOTAAL LASTEN	4.309	4.558	4.456	4.440	4.409	4.436		4.623
Saldo Baten en Lasten	-13	-36	93	-229	-111	-107		66
Saldo financiële bedrijfsvoering	-26	-25	-24	-23	-22	-21		-18
Saldo buitengewone baten en lasten								0
TOTAAL RESULTAAT	-39	-61	69	-252	-133	-128		48

Tabel 7 - Meerjarenbegroting (k€, afgerond)

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

6.3 Risicoanalyse

Intern risicobeheersings- en controlesysteem

De begrote baten zijn doorgaans voorafgaand aan het boekjaar op basis van subsidiebeschikkingen voor ongeveer 85% al vastgelegd. De overige 15% wordt op basis van historische gegevens voor het grootste deel als niet heel risicovol beoordeeld.

Ons financiële beheersingssysteem is gebaseerd op budgettering met budgethouders die op grond van hun specialisme verantwoordelijk zijn voor het binnen budget blijven van begrotingsposten. Er is een planning & controle cyclus opgezet waarin budgethouders vóór het vaststellen van de jaarbegroting op basis van een gespecificeerde onderbouwing laten zien dat het toegekende budget toereikend is. Op basis van deze onderbouwing krijgen ze een beperkte bevoegdheid om verplichtingen aan te gaan. Indien een budget niet toereikend blijkt te zijn kunnen zij alleen na toestemming van de directie, en gebaseerd op een nieuwe gespecificeerde onderbouwing, nieuwe verplichtingen aangaan.

Toezicht

Behalve de individuele verantwoordelijkheid van de budgethouders om (dreigende) overschrijdingen te melden, worden er in mei en september financiële rapportages opgesteld waarin de controller per budgetpost analyses maakt om te bepalen of het waarschijnlijk is dat de post binnen budget blijft. De penningmeester van het bestuur bespreekt deze rapportages en analyses gedetailleerd met de controller en rapporteert ze aan de Raad van Toezicht.

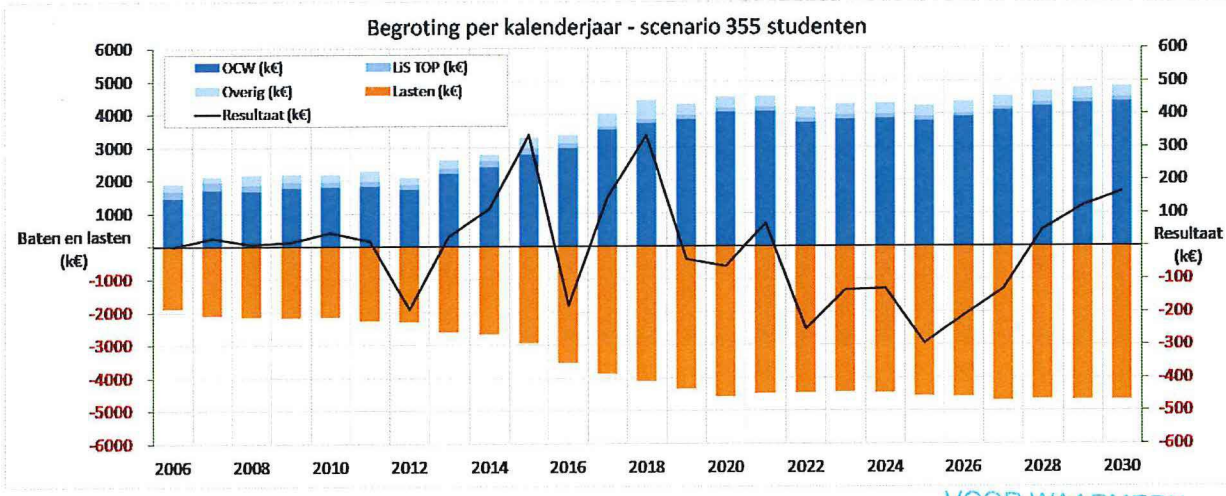
Belangrijkste risico's en onzekerheden

Voor de risicobeheersing is de vraag cruciaal hoe de school er financieel voor zal staan als de groei in de komende jaren lager uitvalt dan we nu verwachten. Om daar inzicht in te krijgen hebben we twee scenario's met ons meerjarenmodel doorgerekend: een voor een jaarlijkse instroom van 90 vanaf 2024 en een met een instroom tot 78 vanaf 2021, met een uiteindelijk aantal van 355, respectievelijk 294 studenten. De verhoudingen student/personeel voor respectievelijk OP en NOP worden daarbij op 12 en 32 gesteld.

In Figuur 9 en 10 wordt de ontwikkeling van het exploitatieresultaat voor de twee scenario's weergegeven.

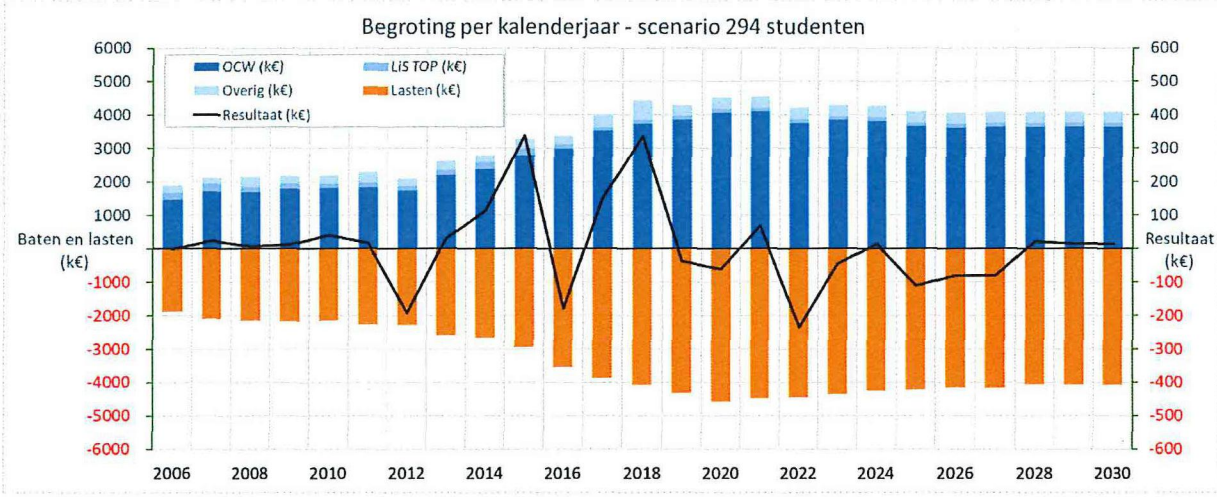
De pieken en dalen hebben ieder een eigen verklaring die met diverse factoren te maken hebben. Bijvoorbeeld heeft in 2018 de eenmalige ontvangst van een legaat een grote invloed op het resultaat gehad. Een 'diplomadip' in 2020 heeft voor 2022 een negatieve invloed op de rijksbijdrage. Verder zijn van 2019 tot en met 2022 de effecten te merken van het aflopen van de CIV- en RIF-subsidies. Dat er bij een geringer aantal studenten een kleiner negatief resultaat optreedt, illustreert het t-2 effect.

Uiteindelijk verwachten we bij een constante studentenpopulatie in beide scenario's op de lange termijn een klein positief exploitatieresultaat. Er is dus alle reden om de toekomst met vertrouwen tegemoet te zien.

Figuur 9: Resultaten meerjarenmodel bij scenario met 355 studenten

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Figuur 10: Resultaten meerjarenmodel bij scenario met 294 studenten

7 Bijlage: Kwaliteitsagenda

In dit gedeelte van het GJD verantwoorden wij ons *volgens het voorgeschreven format* over de behaalde resultaten zoals afgesproken in de kwaliteitsagenda. Als eerste is beschreven hoe de relatie is tussen de LiS-doelstellingen in de kwaliteitsagenda en de rijks-speerpunten, daarna volgt de rapportage over LiS-doelstellingen. De LiS-doelstellingen zijn ingebed in de werkplannen van de organisatie en vormen een onderdeel van de kwaliteitszorgcyclus.

Relatie tot de rijks-speerpunten welke zijn benoemd in het bestuursakkoord:

- Kwetsbare jongeren: dit punt is door de LiS vertaald in het wegnemen van belemmeringen voor de eigen doelgroep om een diploma te halen. Er wordt ingezet op studenten met een zwak vooropleidingsprofiel en op jongeren die ver van huis voor het eerst op kamers gaan. Het is een onderdeel van LiS-doelstelling 1.
- Gelijke kansen: de LiS heeft dit vertaald naar aandacht voor een betere aansluiting van het voortgezet onderwijs op onze mbo-opleiding, wat onderdeel is van LiS-doelstelling 1. Daarnaast worden er binnen LiS-doelstelling 2 meerdere leerroutes ontwikkeld zodat studenten gedurende hun studietijd beter kunnen ontdekken welke route goed bij hen past.
- Onderwijs dat voorbereidt op de arbeidsmarkt van de toekomst: er wordt ingezet op een verbetering van de tevredenheid van de BPV bij begeleiders en studenten onder LiS-doelstelling 3. Ook is er nauw overleg met het beroepenveld als het gaat om de ontwikkeling van nieuwe opleidingen (LiS-doelstelling 2) en het verbeteren van het curriculum (binnen LiS-doelstelling 1).

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

LiS-doelstelling 1: De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diploma-rendement tot boven de rijksnorm.

1. Beschrijving nul situatie conform KA 2017/18	2. Beschrijving ambitie 2022 conform KA	3. Beschrijving ambitie 2020 conform KA	4. Huidige stand van zaken	5. Verklaring afwijkingen
Verbeteren van jaar- en diplomarendement				
Nulmeting: 60%,	De LiS realiseert een structurele verhoging van het jaar- en diplomarende-ment tot boven de rijksnorm (66%)	De LiS realiseert een verhoging van het jaar- en diplomarende-ment naar 63%.	De gegevens zijn per 1 oktober 2020 beschikbaar. Tussenevaluatie: meting 18/19: 67%	n.v.t.
Verhogen van studiesucces 1e jaars studenten				
Nulmeting: 78%	Verhoging van het succes van 1e jaars studenten naar 81%.	Verhoging van het succes van 1e jaars studenten naar 79%.	Tussenevaluatie: Succes 1e jaars studenten in 2019: 82% (teldata: 1-10-2018 en 1-10-2019)	
Verbeteren interne doorstroom / minder zittenblijvers				
Uitval 1ste jaars : 21% Zittenblijvers : 20%	De uitval in het 1e jaar is met 10% teruggebracht t.o.v. 2020 Maximaal 15% zittenblijvers in zowel leerjaar 1, 2 als 3.	De uitval in het 1e jaar is met 10% teruggebracht t.o.v. nul situatie	Meting 18/19: De uitval in 1e jaar: 18% Zittenblijvers 18/19: 22%*	* in 18/19 is de LiS overgegaan van jaarovergang naar semesterovergang
Studiebegeleiding is verbeterd				
Parameter JOB studiebegeleiding Nulmeting: 3.7	De parameter JOB 'studiebegeleiding' Geeft een score van 3.9	De parameter JOB 'studiebegeleiding' Geeft een score van 3.8	De uitslag van de parameter JOB studiebegeleiding is eind mei 2020 bekend.	n.v.t.

De rendementscijfers van de LiS liggen de voorgaande jaren onder of net op der rijksnorm. Dat is te laag en het doel is om de cijfers structureel op een hoger niveau te krijgen.

Betrokkenheid studenten

Tijdens het VSV-traject wordt schriftelijke feedback aan de studenten gevraagd t.a.v. de intakeprocedure.
Bij de studenten die van ver komen is een feedbackbijeenkomst gerealiseerd v.w.b. mogelijke knelpunten.
Tijdens de mentorlessen is er ruimte voor de studenten om knelpunten aan te geven.

Betrokkenheid docenten

In samenspraak met de mentoren is de lijn naar een nieuw mentoraatsprogramma uitgezet en gemonitord. Voorbeelden hiervan zijn de aanpassingen bij de informatieavonden, de inroostering van de mentoren-bijeenkomsten. De monitoring van de tevredenheid van het begeleidingsprogramma heeft plaatsgevonden op 29 november 2019 en wordt voortgezet tot eind maart 2020.

Binnen de bèta-vakgroep wordt de voortgang van de studenten gemonitord en wordt er op maat ondersteuningslessen aangeboden en is er een extra programma ontwikkeld om rekenvaardigheden te verbeteren.

Betrokkenheid bedrijven

n.v.t.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

LiS-doelstelling 2: De LiS innoveert door het aanpassen van het opleidingsportfolio en samenwerking met andere mbo-instellingen (ROC's), zodat de LiS haar positie als dé nationale Vakschool voor Precisietechniek kan blijven waarmaken.

1. Beschrijving nul situatie conform KA	2. Beschrijving ambitie 2022 conform KA	3. Beschrijving ambitie 2020 conform KA	4. Huidige stand van zaken	5. Verklaring afwijkingen
Komen tot samenwerking met andere mbo-instellingen				
Er zijn voorheen verkennende gesprekken geweest, maar door wisseling van management is de ontwikkeling gestagneerd.	Er stromen studenten door van andere instellingen naar de LiS.	Er zijn samenwerkings-overeenkomsten getekend en activiteiten worden uitgevoerd	De LiS heeft dit doel bijgesteld tot het realiseren van een netwerk, waarbij de LiS een sleutelrol pakt als vakgericht opleidingsinstituut. Daarnaast zijn er plannen gemaakt met niet-bekostigd onderwijs in het kader van LLO en BBL-trajecten	Het opbouwen van een relatie en vertrouwen (de basis voor samenwerking) vergt tijd. In het kader van een regeling rondom flexibilisering van onderwijs voor volwassenen (LLO) is een samenwerking met externe partijen aangegaan (ECP en Craft).
Ontwikkelen van een nieuwe opleiding productietechnoloog niveau 4 en /of instrumentmaker niveau 3				
De LiS heeft alleen een niveau-4-opleiding. Ongeveer 10% van de studenten wordt gediplomeerd op niveau-3, maar er is geen aparte niveau-3 route.	De studenten zijn tevreden met de opleiding en beoordelen de opleiding(en) met een 7,0.	20 studenten per cohort volgen de opleiding productietechnoloog en/of instrumentmaker.	De opleiding N3 Instrumentmaker behoort tot de mogelijkheden en wordt verder ontwikkeld. Een BOL-variant van de opleiding verspanings-technoloog (VT-N4) blijkt niet haalbaar. Wel gaan we onderzoeken of een BBL-variant van VT na het voltooien van N3 Instrumentmaker haalbaar is.	In de zomer van 2020 wordt een nieuw kwalificatiedossier (KD) ingevoerd. In dit KD heeft minder overlap tussen beide N4-opleidingen RI en VT van in het huidige KD..

Betrokkenheid studenten
In deze fase nog geen acties. In de volgende fase zal de studentenraad hier zeker bij betrokken worden.

Betrokkenheid docenten
Met docenten is er intensief overleg geweest over de route die we als LiS willen volgen.
Samen met de onderwijscommissie is gewerkt aan de ontwikkeling van de N3-route.

Betrokkenheid bedrijven
De Beroepenveldcommissie (BVC) en het Expertisecentrum voor precisietechniek (ECP) zijn nauw betrokken bij het vormgeven van de opleidingsroutes en steunen de richting die wordt ontwikkeld.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

LiS-doelstelling 3: De LiS verbetert de tevredenheid van studenten en begeleiders over de BPV tot het niveau van vier zelf gestelde normen

1. Beschrijving nul situatie conform KA	2. Beschrijving ambitie 2022 conform KA	3. Beschrijving ambitie 2020 conform KA	4. Huidige stand van zaken	5. Verklaring afwijkingen
Er is een duidelijk omschreven werkwijze BPV die door iedereen gevolgd wordt. Daarnaast zijn er voldoende overlegmomenten voor onderlinge afstemming.				
Tevredenheid begeleiders: 2,7 studenten: 3,0	Tevredenheid begeleiders: 3,3 studenten: 3,5	Tevredenheid begeleiders: 3,0 studenten: 3,2	De werkwijze is inmiddels aangepast en gebruikt door de studenten. Betreffende de overlegstructuur wordt een overleg met de studenten-raad gepland.	Sinds feb.2020 is er een nieuwe studentenraad, daardoor vertraagd.
Er is een centrale, digitale BPV-map waarin de vorderingen van alle studenten inzichtelijk is gemaakt, waardoor bijsturing van de BPV-begeleiders mogelijk is.				
Tevredenheid begeleiders: 3,0 studenten: 3,2	Tevredenheid begeleiders: 3,5 studenten: 3,6	Tevredenheid begeleiders: 3,2 studenten: 3,4	Het BPV-werkboek is sinds 3/2020 beschikbaar op Onderwijs Online.	
Er is voldoende contact tussen de BPV-begeleiders en praktijkopleiders ten behoeve van de begeleiding van studenten.				
Tevredenheid begeleiders: 3,4 studenten: 2,9	Tevredenheid begeleiders: 3,5 studenten: 3,5	Tevredenheid begeleiders: 3,5 studenten: 3,2	De praktijkbegeleiders en de studenten hebben vaste over-legmomenten. Dit wordt gevolgd door de BPV-begeleider.	
Er is een centraal systeem waarin van elk leerbedrijf beschreven staat wat mogelijk is zoals inhoud, begeleiding, zorg en betaling, zodat de docent betere begeleiding kan bieden bij het vinden van een match.				
Tevredenheid begeleiders: 2,4	Tevredenheid begeleiders: 3,0	Tevredenheid begeleiders: 2,7	Bedrijven geschikt voor zorgstudenten zijn in kaart gebracht en dit wordt inmiddels gebruikt.	De inhoudelijke werkzaamheden moeten nog in kaart worden gebracht. Hiervoor is een nieuwe structuur nodig die in 2020 wordt geïmplementeerd.

Bij de uitwerking van het BPV-verbeterplan 2016-2018 zijn er een aantal veranderingen doorgevoerd die niet het gewenste effect hadden. De kwaliteitsagenda 2019-2022 is ingezet om de werkwijze verder te verbeteren. Doelstelling 3 raakt daarmee aan rijksspeerpunt 3: de aansluiting tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Betrokkenheid studenten
Studenten worden jaarlijks feedback gevraagd over de opzet van het werkboek. Het nieuwe werkboek wordt in 2020 Q2 voorgelegd aan de studentenraad.

Betrokkenheid docenten
De ontwikkeling wordt gedaan door de BPV-coördinator en de docent van het examenbureau. Een klankbordgroepje van BVP-begeleiders geeft feedback op voorgestelde protocollen en wijzigingen in het werkboek.

Betrokkenheid bedrijven
De SBB-enquête levert informatie vanuit bedrijven. In het april 2019 is er een bijeenkomst geweest op de LiS met 8 vertegenwoordigers bedrijven om de hele BPV-procedure te evalueren. De nieuwe aanpak wordt besproken tijdens de contactmomenten bij het BPV-stagebedrijven.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Verantwoording op hoofdlijnen van inzet middelen

De begroting in de kwaliteitsagenda is sterk gerelateerd aan het aantal ingeschatte uren dat nodig is om de kwaliteitsagenda uit te voeren. Het grootste deel van de plannen loopt volgens planning.

Er zijn twee activiteiten waar de LiS afhankelijk is van contacten met andere onderwijsinstellingen. Door o.a. wisselingen in het management van de LiS zijn deze activiteiten vertraagd. Daarentegen zijn er in 2019 stappen gemaakt in de ontwikkeling van het begeleidingstraject van studenten met een zwak opleidingsprofiel die voor 2020 op de planning stonden. In de planning was het implementatietraject voor de nieuwe opleidingen erg optimistisch ingeschat. Activiteiten die voor 2020 gepland staan zullen naar achteren schuiven.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

8 Bijlage: Zittingstermijnen en nevenfunctie Bestuur en Raad van Toezicht

Raad van Toezicht

	Rol	(Neven)functies	Benoemd	Einde termijn	Herbe-noem-baar
mr. J.E. van der Boon	voorzitter	• Directeur bedrijfsvoering Universiteit Leiden (hoofdfunctie) • ABP - lid Verantwoordingsorgaan, voorzitter werkgeversdelegatie • Stichting Universitaire Woonwijk Boerhaave - lid bestuur • Rabobank Leiden-Katwijk - lid Ledenraad • Gemeente Velsen - voorzitter rekenkamercommissie • Stichting Econophysics – lid bestuur	2011	2023	nee
R. van den Brink		• Teamleader assembly & integration Airbus Defence and Space Netherlands (hoofdfunctie)	2007	2020	nee
drs. H.G.M. Coolen		• Oud-directeur ABN-AMRO	2011	2023	nee
ir. C.M. Buijsrogge		• Directeur Space & Scientific Instrumentation TNO (hoofdfunctie) • Lid cliëntenraad Prinses Maxima Centrum voor kinderoncologie. • Lid Advisory Board Delft Space Institute. • Lid Advisory Board Holland Instrumentation. • Bestuurslid SpaceNed.	12-2018	2022	ja
drs. R. Nefkens		• Directie Hembrug (hoofdfunctie) • Penningmeester Josephine Nefkens Stichting • Penningmeester Nefkens Stichting Ontwikkelingshulp • Voorzitter Groep Fabrikanten Machines (sectie van FPT-Vimag) • Delegate FPT-Vimag bij Cecimo • Vice-president Cecimo Board • Directeur van diverse (beleggings) vennootschappen: Halico, DB2, Upmato, Dual Power, Hebe, Piet Hein Buildings	01-2013	2021	ja
Mw. J.H. Everts-van Driel		• Lid College van Bestuur Onderwijsgroep Zuid Hollandse Waarden (hoofdfunctie)	12-2017	2021	ja

Bestuur

	Rol	(Neven)functie	Benoemd	Einde *periode*
dr. A.J. van Strien	voorzitter	• Gepensioneerd Shell-manager	01-2010	12-2019
dr. H.B. Brom	secretaris	• Gastwetenschapper bij de afdeling Natuurkunde van de Universiteit Leiden	12-2013	12-2019
prof. dr. P.H. Kes	Penning-meester	• Emeritus-hoogleraar Natuurkunde aan de Universiteit Leiden	09-2011	

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

9 Bijlage: Commissies

Beroepenveldcommissie

Jan van Frankenhuyzen (voorzitter, TU Delft)
Maurice Heemskerk (Ned. Herseninstituut)
Gerrit ter Hoek (Ter Hoek vonkerosie)
Peter Paul Kooijman (SRON)
Jerry van der Ploeg (LUMC)
Henk van Schijndel (Boers & Co)

Examencommissie

Robert-Jan van Bodegraven (LiS)
Daphne Feldman (ambtelijk secretaris, LiS)
Arjan Geluk (Universiteit Leiden)
Rianne Govaerts (LiS)
Robin Hollebeek (adviseur, LiS)
Marten Ris (externe voorzitter, Ek-samen)
Bart Schouten (LiS)

Stuurgroep Instrumentation for Space

Ben van Berge Henegouwen (Westend BV)
Godelieve Bun (LiS)
Antoine Gerritse (Inholland)
Hanneke Gorter (Holland Rijnland)
Dennis Houdijk (Mikrotechniek)
Peter Paul Kooijman (SRON)
Johan Leijtens (Lens R&D)
Martijn Leinweber (SBIC)
Saskia Ligthart (Holland Rijnland)
Ton Maree (TNO)
Hein Olthof (T-minus)
Michiel Rodenhuis (NOVA)
Jeroen Rotteveel (ISIS)
Jan Scholten (NLR)
Martijn Seijger (SBIC)
Jerre Sweers (Stellar Space Industries)
Ubo Termote (Airbus DS)
Marco van der Velde (AJB/Madern)
Mark Woodward (JTW Astronomy)
Peter Zijderveld (AJB/Madern)
Boudewijn Zeijlmans (cosine)

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

10 Bijlage: Donateurs

De belangrijke donateurs uit het recente verleden zijn hieronder kort beschreven.

Provincie Zuid-Holland, subsidies voor:
- Ontwikkelen van na- en bijscholingstrajecten
- Oriëntatie op groeimogelijkheden LiS.
- Onderzoek naar mogelijkheden hbo-traject.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:
- Subsidie voor uitbreiding van de faciliteiten.
- Subsidie voor Centra voor Innovatief Vakmanschap. Tot en met 2017 ontving de LiS hieruit een subsidie voor het versterken van onderwijs in de medische techniek (Life Sciences & Health).
- Subsidie via het Regionaal Investeringsfonds (RIF), voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vijf jaar.

De gemeente Leiden:
- Subsidie voor onderzoek naar hbo-onderwijs en groeimogelijkheden LiS.
- Subsidie voor uitbreiding faciliteiten.

Holland Rijnland
- Subsidie voor het versterken van onderwijs in de instrumentatie voor de ruimtevaart en astronomie; vanaf 2017 voor vier jaar.

Stichting Utopa:
- Donatie voor uitbreiding van de faciliteiten.

Universiteit Leiden:
- Grond herverkaveling en donatie in natura ten behoeve van uitbreiding faciliteiten
- Ter beschikking stellen van grond voor van fietsenstalling en groenvoorziening.

De Nobel-fonds:
- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

Legaat Pieter Leemans:
- Diverse donaties voor faciliteiten voor de studenten.

De firma Hembrug:
- Donatie geheel gereviseerde hardstaal draaimachine.

De firma Ter Hoek Vonkerosie:
- Donatie van vonkerosiemachines.

Stichting Zabawas:
- Diverse donaties voor uitbreiding van het machinepark.
- Donatie aan studenten met studiefinancieringsproblemen, gekoppeld aan leerdoelen.

Haas-TEC Europa:
- Studiebeurzen voor een aantal studenten.
- Korting op de aanschaf van onderdelen voor Haas machines.

Unilever:
- Donatie diverse machines.

ISW Vakcollege:
- Donatie Haas draaimachine.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS • ADVISEURS

11 Bijlage: Notitie helderheid

Uitbesteding

De LiS besteedt geen bekostigd onderwijs uit aan een andere instelling of organisatie tegen betaling.

Investeren van publieke middelen in private activiteiten.

De inzet van LiS middelen voor de activiteiten van LiS TOP komen aan de orde in hoofdstuk 4. Ze zijn in overeenstemming met de helderheids-condities.

Vrijstellingen.

In de studiejaren 2018/19 en 2019/20 zijn er geen vrijstellingen verleend aan studenten voor (delen van) de opleiding. De centrale examinering en de *'onderhoudsplicht' voor de exacte vakken* waren hiervan de belangrijkste oorzaken.

Les- en cursusgeld niet betaald door de deelnemer zelf.

Alle deelnemers bij de LiS betaalden in 2019 zelf het lesgeld. Voor twee studenten heeft de LiS ten behoeve van de betaling lesgeld middelen toegekend uit de voorziening voor studenten met budgettaire beperkingen zoals door de minister ter beschikking gesteld. Aan vier studenten heeft de LiS een aantal studiebenodigdheden in bruikleen verstrekt.

In- en uitschrijving, en inschrijving van deelnemers in meer dan één opleiding tegelijk.

De LiS heeft slechts één opleiding.

In studiejaar 2018/19 waren er bij de LiS 33 ongediplomeerde schoolverlaters waarvan het merendeel heeft gekozen voor een andere opleiding. De hogerejaars die zonder diploma uitstromen starten meestal niet met een andere opleiding maar starten op de arbeidsmarkt.

De deelnemer volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven.

Deze situatie deed zich in 2019 bij de LiS niet voor.

Bekostiging van maatwerktrajecten ten behoeve van bedrijven.

Deze situatie deed zich in 2019 bij de LiS niet voor.

Buitenlandse deelnemers en onderwijs in het buitenland.

De LiS had in de studiejaren 2018/19 en 2019/20 geen buitenlandse deelnemers.

De LiS heeft geen vestigingen in het buitenland.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

12 Bijlage: Lijst met afkortingen

BVC	Beroepenveldcommissie
BVO	Bruto vloeroppervlak
BPV	Beroepspraktijkvorming
Cao	Collectieve arbeidsovereenkomst
CiV	Centrum voor innovatief vakmanschap
CNC	Computer Numerical Control
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs
FTE	Fulltime equivalent
Hbo	Hoger beroepsonderwijs
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
JOB	Jongerenorganisatie beroepsonderwijs
KPI	Kritieke Prestatie Indicatoren
LiS	Leidse instrumentmakers School
LSH	Life Science and Health
Mbo	Middelbaar beroepsonderwijs
NOP	Niet-onderwijzend personeel
OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
OER	Onderwijs- en examenregeling
OOP	Onderwijsondersteunend personeel
OP	Onderwijzend personeel
PDCA	Plan Do Check Act
PPS	Publiek-Private Samenwerking
PVT	Personeelsvertegenwoordiging
RI	Research Instrumentmaker
RIF	Regionaal investeringsfonds mbo
ROC	Regionaal opleiding centrum
RvT	Raad van Toezicht
SR	Studentenraad
TOA	Technisch onderwijsassistent
Utopa	ANBI-stichting; de naam is afgeleid van de TOPA-groep.
VSV	Voortijdig schoolverlater

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B Jaarrekening

B0 Juridische structuur, Bestuur en Raad van Toezicht

Juridische structuur

Stichting Leidse Instrumentmakersschool is per 1 januari 2014 gefuseerd met Stichting Vrienden van de Leidse Instrumentmakersschool. Op deze datum is tevens de naam van de stichting veranderd van "Leidse Instrumentmakers Stichting" in "Stichting Leidse Instrumentmakers School", kortweg Stichting LiS.

Groepsverhoudingen
Stichting Leidse Instrumentmakers School staat aan het hoofd van een groep rechtspersonen (de groep).

Geconsolideerde rechtspersonen:

Naam	Statutaire zetel	Zeggen-schap
Stichting LiS TOP	Leiden	100%

Bestuurssamenstelling
Het bestuur van Stichting Leidse Instrumentmakers School, is op 31 december 2019 als volgt samengesteld:

Naam	functie
Dr. A. J. van Strien	voorzitter
Prof. Dr. P.H. Kes	penningmeester
Dr. H.B. Brom	secretaris

De Raad van Toezicht van Stichting Leidse Instrumentmakers School bestaat op 31 december 2019 uit 6 leden.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B1 Grondslagen voor de jaarrekening

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening
De jaarrekening is opgesteld volgens de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. In deze regeling is bepaald dat de bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (in het bijzonder RJ 660 Onderwijsinstellingen) van toepassing zijn en met inachtneming van de daarin aangeduide uitzonderingen.

Financiële instrumenten
Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan.

In de toelichting op de onderscheiden posten van de balans wordt de reële waarde van het betreffende instrument toegelicht als die afwijkt van de boekwaarde. Indien het financiële instrument niet in de balans is opgenomen wordt de informatie over de reële waarde gegeven in de toelichting op de "Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen."

Vreemde valuta
Voorzover van toepassing worden activa en passiva omgerekend tegen de koers per balansdatum. Transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. Koersverschillen welke ontstaan bij de omrekening worden aangemerkt als resultaat.

Vergelijkende cijfers
De vergelijkende cijfers zijn, daar waar nodig, voor inzichtsdoeleinden, aangepast.

Grondslagen voor de waardering van de activa en passiva

Algemeen
Alle activa en passiva worden gewaardeerd op basis van historische kosten, tenzij anders vermeld.

Materiële vaste activa

Gebouwen en terreinen:
De gebouwen en terreinen, waarvan in het kader van de OKF operatie het economisch claimrecht is verkregen zijn op het moment van overdracht (in gebruik name) gewaardeerd tegen de nominatieve restwaarde, zoals deze is bepaald bij de uitvoering van de OKF. Voor wat betreft de gebouwen is deze waarde verhoogd met de investeringen uit eigen middelen.
De gebouwen en terreinen worden in de balans opgenomen volgens genoemde waardering onder aftrek van de jaarlijks toegepaste afschrijvingen van 3,33% voor gebouwen. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Op terreininrichting wordt 3,33% afgeschreven.

Inventaris en apparatuur:
De aanwezige inventaris en apparatuur worden gewaardeerd tegen verkrijgings- of vervaardigingsprijs onder aftrek van de jaarlijks toegepaste afschrijvingen die zijn afgestemd op de geschatte levensduur van de betreffende activa en tijdsevenredig worden berekend. Als activeringsgrens voor de onder dit hoofd te plegen investeringen geldt vanaf 1 januari 2015 een bedrag van €1.000,- per eenheid.

De jaarlijkse afschrijvingspercentages bedragen voor:	%
Automatisering, hard- en software	20
Gereedschappen en meubilair	20
Inventaris / verbouwing	10
Machines t/m 2010	6,66
Machines 2011-2012	5,00
Machines vanaf 2013	6,66

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B1 Grondslagen voor de jaarrekening

Financiële vaste activa

Deelneming:
Deelnemingen zijn gewaardeerd tegen de netto vermogenswaarde. Bij deze deelneming worden overeenkomstige grondslagen van waardering en resultaatbepaling toegepast.

Vlottende activa

Liquide middelen:
De liquide middelen staan, voor zover niet anders vermeld, ter vrije beschikking van de stichting.

Passiva

Egalisatiereserves
Uit ontvangen subsidies en donaties zijn machines gekocht en is de nieuwbouw grotendeels gefinancieerd. Bovendien zijn er machines in natura geschonken. Deze laatste zijn middels een schenkingsovereenkomst gewaardeerd op een reële marktwaarde. Deze bijdragen zijn opgenomen in een egalisatiereserve die in gelijke termijnen met afschrijvingen op de verkregen activa wordt afgeschreven ten gunste van het resultaat, te weten 15 en 20 jaar voor de machines en 30 jaar voor de nieuwbouw.

Langlopende schulden
Opgenomen leningen en schulden worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de reële waarde en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Personeelsbeloningen/ pensioenen
Voor de medewerkers van de organisatie is een pensioenregeling getroffen die kwalificeert als een toegezegde pensioenregeling. Deze pensioenregeling is ondergebracht bij een bedrijfstakpensioenfonds (ABP) en wordt in de jaarrekening verwerkt als toegezegde bijdrageregeling. Dit betekent dat de over het boekjaar verschuldigde premies als kosten worden verantwoord. De risico's van loonontwikkeling, prijsindexatie en beleggingsrendement op het fondsvermogen zullen mogelijk leiden tot toekomstige aanpassingen in de jaarlijkse bijdragen aan het pensioenfonds. Deze risico's komen niet tot uitdrukking in een in de balans opgenomen voorziening. Informatie over eventuele tekorten en de gevolgen hiervan voor de pensioenpremies in de toekomstige jaren is niet beschikbaar.

Onderhoudsvoorziening
De onderhoudsvoorziening wordt aangehouden ter egalisatie van (grote) uitgaven in het kader van onderhoud aan het pand en de zich daarin bevindende installaties.

Voorziening voor jubileumuitkeringen
De voorziening voor jubileumuitkeringen wordt aangehouden ter egalisatie van uitgaven in het kader van jubilea van werknemers.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Grondslagen voor de resultaatbepaling

Het exploitatiesaldo wordt bepaald als het verschil tussen de baten en lasten. De baten en lasten worden, met inachtneming van de hiervoor reeds vermelde algemene grondslagen en grondslagen voor de waardering van activa en passiva, toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben.

Winsten worden slechts verantwoord voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen die hun oorsprong vinden voor het einde van het boekjaar worden in aanmerking genomen zodra deze voorzienbaar zijn.

Netto-omzet
Onder netto-omzet wordt verstaan de opbrengst van de in het verslagjaar geleverde goederen en verleende diensten onder aftrek van kortingen en de over de omzet geheven belastingen.

Opbrengsten voortvloeiend uit de verkoop van goederen worden verantwoord op het moment dat alle belangrijke rechten op economische voordelen alsmede alle belangrijke risico's zijn overgegaan op de koper. De kostprijs van deze goederen wordt aan dezelfde periode toegekend.

Opbrengsten van diensten worden opgenomen naar rato van de mate waarin de diensten zijn verricht, gebaseerd op de tot balansdatum in het kader van de dienstverlening gemaakte kosten in verhouding tot de geschatte kosten van de totaal te verrichten dienstverlening. De kostprijs van deze diensten wordt aan dezelfde periode toegerekend.

Exploitatiesubsidies
Exploitatiesubsidies worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht in het jaar ten laste waarvan de gesubsidieerde uitgaven komen.

Grondslagen voor de opstelling van het geconsolideerde kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode.

De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit liquide middelen en vlottende effecten. De effecten kunnen worden beschouwd als zeer liquide middelen.

Grondslagen voor de consolidatie

In de geconsolideerde jaarrekening van de stichting zijn de financiële gegevens verwerkt van de tot de groep behorende rechtspersonen waarop een overheersende invloed kan worden uitgeoefend.

In de geconsolideerde jaarrekening zijn de onderlinge schulden, vorderingen en transacties geëlimineerd. De deelnemingen zijn integraal geconsolideerd.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B2 Geconsolideerde balans per 31 december 2019

	ACTIVA	31-12-2019 EUR		31-12-2018 EUR	
	Vaste activa				
1.2	Materiële vaste activa				
	Gebouwen en terreinen	8.002.937		8.344.722	
	Inventaris en apparatuur	988.830		902.997	
	Overige	434.143		492.309	
			9.425.910		9.740.028
	Totaal vaste activa		9.425.910		9.740.028
	Vlottende activa				
1.3	Voorraden		26.120		7.323
1.4	Vorderingen				
	Debiteuren	40.294		57.667	
	Kortlopende vorderingen op OCW	84.442		85.504	
	Overlopende activa	70.914		213.280	
			195.650		356.451
1.5	Liquide middelen		1.153.683		962.248
	Totaal vlottende activa		1.375.453		1.326.022
	Totaal activa		10.801.363		11.066.050

	PASSIVA	31-12-2019 EUR		31-12-2018 EUR	
2.1	Eigen vermogen				
	Algemene reserve	1.596.304		1.623.824	
	Egalisatiereserve pand	5.635.666		5.847.004	
	Egalisatiereserve inventaris	395.443		347.978	
	Bestemmingsreserve	197.037		208.485	
	Totaal eigen vermogen		7.824.450		8.027.291
2.2	Voorzieningen				
	Onderhoud	205.771		244.031	
	Jubilea	10.377		8.008	
			216.148		252.039
2.3	Langlopende schulden				
	Kredietinstellingen	1.852.067		1.923.300	
			1.852.067		1.923.300
2.4	Kortlopende schulden				
	Kredietinstellingen	71.233		71.233	
	Crediteuren	57.755		57.520	
	Belastingen en premies soc. verzekeringen	147.246		142.631	
	Schulden ter zake van pensioenen	32.658		30.827	
	Overlopende passiva	599.806		561.209	
			908.698		863.420
	Totaal passiva		10.801.363		11.066.050

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

L(iS

Leidse
instrumentmakers
School

B3 Geconsolideerde staat van baten en lasten 2019

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
3	**Baten**			
3.1	Rijksbijdragen	3.842.048	3.952.700	3.710.637
3.2	Overige overheidsbijdragen	16.667	25.000	25.000
3.3	Baten in opdracht van derden	116.822	108.300	114.259
3.4	Overige baten	320.100	369.300	573.232
	Totaal baten	4.295.637	4.455.300	4.423.128
4	**Lasten**			
4.1	Personele lasten	2.859.491	2.895.200	2.652.560
4.2	Afschrijvingen	561.068	574.300	547.896
4.3	Huisvestingslasten	440.133	425.000	419.621
4.4	Overige instellingslasten	448.079	555.000	458.271
	Totaal lasten	4.308.771	4.449.500	4.078.348
	Saldo baten en lasten	**-13.134**	**5.800**	**344.780**
5	**Financiële baten en lasten**			
	Financiële baten	87	-	106
	Financiële lasten	-25.920	-25.700	-9.600
	Saldo financiële baten en lasten	-25.833	-25.700	-9.494
	Resultaat	**-38.967**	**-19.900**	**335.286**
	Totaal resultaat	**-38.967**	**-19.900**	**335.286**

Stichting Leidse Instrumentmakers School,

Namens de Raad van Toezicht,

Mr. J.E. van der Boon, Voorzitter

Namens het bestuur,

Prof. Dr. P.H. Kes, Penningmeester

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B4 Geconsolideerd kasstroomoverzicht over 2019

	2019 EUR	2018 EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten		
Resultaat	-38.967	335.286
Overige mutaties EV	-163.873	-238.604
Resultaat	-202.840	96.682
Afschrijvingen (excl. opbrengst bij verkoop)	560.420	542.217
Mutaties voorzieningen	-35.891	-200.788
	524.529	341.429
Veranderingen in vlottende middelen		
Voorraden	-18.797	-2.560
Vorderingen	160.800	31.160
Kortlopende schulden	45.278	73.321
	187.281	101.921
	508.970	540.032
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Materiële vaste activa	-246.302	-278.813
Financiële vaste activa	-	-
	-246.302	-278.813
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Toename langlopende schulden	-	-
Aflossing langlopende schulden	-71.233	-71.234
	-71.233	-71.234
Mutatie liquide middelen	191.435	189.985
Beginstand liquide middelen	962.248	772.263
Mutatie liquide middelen	191.435	189.985
Eindstand liquide middelen	**1.153.683**	**962.248**

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2019

1.2 **Materiële vaste activa**

Omschrijving (afschrijvingspercentage)	Aanschaf-waarde t/m 2018	Afschrij-ving t/m 2018	Boek-waarde 31-12-2018	Mutaties 2019				Boek-waarde 31-12-2019
				Investering 2019	Desinves-tering 2019 - aanschaf-waarde	Desinveste-ring 2019 - cumulatieve afschrij-vingen	Afschrijving 2019	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Gebouwen en terreinen								
Gebouwen (3,33%)	10.705.337	2.830.124	7.875.213	-	-	-	355.920	7.519.293
Terreinen (0%)	396.940	-	396.940	-	-	-	-	396.940
Terreininrichting (3,33%)	45.022	3.372	41.650	-	-	-	1.632	40.018
Verbouwing (20%)	101.879	70.960	30.919	20.525	-	-	4.758	46.686
Totaal gebouwen en terreinen	11.249.178	2.904.456	8.344.722	20.525	-	-	362.310	8.002.937
Inventaris en apparatuur								
Machines (div.)	1.382.612	526.935	855.677	179.259	-	-	80.259	954.677
Hardware (33,33%)	50.441	19.757	30.684	3.418	675	27	10.146	23.308
Software (33,33%)	37.717	21.081	16.636	-	-	-	5.791	10.845
Totaal inventaris en apparatuur	1.470.770	567.773	902.997	182.677	675	27	96.196	988.830
Overige (div.)	769.727	277.418	492.309	43.748	-	-	101.914	434.143
Totaal materiële vaste activa	13.489.675	3.749.647	9.740.028	246.950	675	27	560.420	9.425.910

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	10.311.000	1-1-2019
Verzekerde waarde gebouwen	13.450.000	1-1-2019

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2019 (vervolg)

	VLOTTENDE ACTIVA	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
1.3	**Voorraden**		
	Voorraad gereedschap	3.534	4.527
	Voorraad materiaal	17.932	-
	Onderhanden projecten	4.654	2.796
		26.120	7.323
1.4	**Vorderingen**		
	Debiteuren		
	Saldo conform subadministratie debiteuren	35.614	29.373
	Bij: nog te factureren bedragen	5.799	30.958
	Af: Voorziening dubieuze debiteuren	-1.119	-2.664
	Totaal debiteuren	40.294	57.667
	Kortlopende vorderingen op OCW		
	Vakantiegeld vordering	84.442	85.504
	Totaal kortlopende vorderingen op OCW	84.442	85.504
	Overlopende activa		
	Vooruitbetaalde kosten	70.827	24.689
	Te ontvangen legaat	-	188.485
	Te ontvangen posten	87	106
	Overige	-	-
	Totaal overlopende activa	70.914	213.280
	Totaal vorderingen	195.650	356.451

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2019 (vervolg)

1.5	**Liquide middelen**	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
	Kasmiddelen	-	416
	Bank en girorekeningen	1.153.683	961.832
	Totaal liquide middelen	1.153.683	962.248

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Saldo 31-12-2018	Mutaties: Bestemming resultaat	Mutaties: Overige Mutaties	Saldo 31-12-2019
	EUR	EUR	EUR	EUR
Algemene reserve	1.623.824	-27.519	-	1.596.304
Egalisatiereserve pand	5.847.004	-	-211.338	5.635.666
Egalisatiereserve inventaris	347.978	-	47.465	395.443
Bestemmingsreserve	208.485	-11.448	-	197.037
Totaal eigen vermogen	8.027.291	-38.967	-163.873	7.824.450

Egalisatiereserve pand
Deze post bestaat uit ontvangen bijdragen voor uitbreiding van de huisvesting van het Ministerie van OCW (€3.000.000), Stichting Utopa (€3.000.000) en de Gemeente Leiden (€340.000). Er wordt op afgeschreven vanaf het moment van in gebruik name van het nieuwe gebouw in 2016.

Egalisatiereserve inventaris
In de periode 2009-2019 zijn uit ontvangen subsidies en donaties machines aangeschaft. De ontvangen subsidie valt, evenredig aan de afschrijving, vrij ten gunste van het resultaat. In 2019 zijn er schenkingen ter waarde van € 76.000 ontvangen.

Bestemmingsreserve
In 2018 en 2019 ontving de LiS een legaat van oud-leerling Pieter Leemans. Uit een eerder contact met de heer Leemans was bekend dat hij van plan was de Stichting Vrienden in zijn testament te bedenken. Deze stichting beheerde het leerbedrijf en het machinepark van de LiS en is in 2014 gefuseerd met de Stichting LiS. De oorspronkelijke bedoeling van de heer Leemans indachtig wordt het totale bedrag van het legaat in een naar hem vernoemd fonds ondergebracht met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen.

2.2 Voorzieningen

	Saldo 31-12-2018	Mutaties: Dotaties	Mutaties: Onttrekking	Mutaties: Vrijval	Saldo 31-12-2019
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Onderhoudsvoorziening	244.031	38.000	76.260	-	205.771
Jubileumvoorziening	8.008	2.369	-	-	10.377
Totaal voorzieningen	252.039	40.369	76.260	-	216.148

Onderhoudsvoorziening
Begin 2018 is een nieuw groot onderhoudsplan opgesteld. Op basis daarvan is een jaarlijkste dotatie van €38.000 vastgesteld. Deze voorziening is nagenoeg geheel langlopend.

Jubileumvoorziening
De voorziening voor jubilea is per werknemer bepaald op basis van het aantal dienstjaren in het onderwijs en het brutosalaris. Deze voorziening is volledig langlopend.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS • ADVISEURS

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2019 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden

	Lening Schatkist EUR
Stand langlopend 31-12-2018	1.923.300
Stand kortlopend 31-12-2018	71.233
Stand totale schuld 31-12-2018	1.994.533
Dotatie/ opname	-
Vrijval/ aflossing	71.233
Stand totale schuld 31-12-2019	1.923.300
Stand kortlopend 31-12-2019	71.233
Stand langlopend 31-12-2019	1.852.067
Bedrag 1-5 jr	284.933
Bedrag >5 jr	1.567.134
Rente	1,27%

Lening schatkist
In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B5 Toelichting behorende tot de Geconsolideerde balans per 31 december 2019 (vervolg)

2.4 **Kortlopende schulden**	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
Kredietinstellingen	71.233	71.233
Crediteuren	57.755	57.520
De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.		
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Loonheffingen	134.744	133.833
Omzetbelasting	12.502	8.798
Totaal belastingen en premies SV	147.246	142.631
Pensioenschulden	32.658	30.827
Overlopende passiva		
Nog te besteden subsidies OCW	365.959	321.039
Te betalen administratie en accountantskosten	10.728	11.228
Te betalen kosten	71.238	93.916
Te betalen rente	24.359	25.266
Nog te besteden deelnemersbijdragen	16.841	22.808
Vakantie- en bindingstoelage	85.929	86.952
Overige vooruitontvangen baten	24.752	-
Totaal overlopende passiva	599.806	561.209
Totaal kortlopende schulden	908.698	863.420

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B6 Niet uit de balans blijkende rechten, verplichtingen en regelingen.

Huurovereenkomsten
Er zijn huurcontracten afgesloten inzake kantoorapparatuur met looptijden variërend van 4 tot 7 jaar. De jaarlijkse huurverplichting bedraagt € 42.505

Kredietfaciliteit
In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

Voorziening BAPO
Berekeningen middels het voorgeschreven model geven aan dat geen voorziening BAPO noodzakelijk is.

Investeringsverplichting
Per balansdatum bedraagt de niet in de balans opgenomen investeringsverplichting voor materiële vaste activa € 12.945.

B7 Overzicht verbonden partijen

Beslissende zeggenschap

Naam	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteit	Eigen vermogen 31-12-2019	Resultaat 2019	Verklaring art 2:403 BW	Consolidatie
Stichting LiS TOP	Stichting	Leiden	1	22.494	12.994	nee	ja

Overige verbonden partijen
In de Raad van Toezicht zitten vertegenwoordigers van bedrijven. Deze bedrijven zijn belanghebbende in die zin dat ze baat hebben bij afgestudeerde instrumentmakers van hoge kwaliteit, die mogelijk na hun studie voor deze bedrijven komen te werken. In sommige gevallen verstrekken deze bedrijven ook opdrachten aan het leerbedrijf. De hierbij behorende overeenkomsten hebben een zuiver zakelijk karakter.

In het verslagjaar hebben verder geen transacties met andere verbonden partijen plaats gevonden.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
3	**Baten**			
3.1	**Rijksbijdragen OCW**			
	Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	3.307.068	3.327.100	3.199.546
	Overige subsidies OCW	534.980	625.600	511.091
	Totaal rijksbijdragen OCW	3.842.048	3.952.700	3.710.637

De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2019 (19-12-2018 kenmerk 2018/2/1035294) inclusief latere (prijs-) aanpassingen.

Specificatie overige subsidies OCW			
Salarismix	59.517	58.200	58.167
Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-31.114	-31.100	-37.352
Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	237.982	236.100	128.838
Wachtgeld	105.322	93.300	100.580
Bijdrage CIV gelden	2.837	91.900	103.928
Bijdrage RIF gelden	71.830	104.900	65.455
Zij-instroom subsidies	13.333	13.300	21.615
Prestatiebox	67.240	50.000	61.721
Voorziening leermiddelen	8.033	9.000	8.139
Totaal overige subsidies OCW	534.980	625.600	511.091

De bijdrage CIV gelden betreft een subsidie van het Platform Betatechniek en is opgebouwd uit € 0 (2018: € 93.000) ten behoeve van de groei van de school en € 2.837 (2018: € 10.928) voor de exploitatiekosten van Stichting LiSTOP.

3.2	**Overige overheidsbijdragen en -subsidies**			
	Holland Rijnland	16.667	25.000	25.000
	Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies	16.667	25.000	25.000
3.3	**Baten in opdracht van derden**			
	Contractonderwijs			
	Na- en bijscholingscursussen	43.189	28.300	13.500
	Totaal contractonderwijs	43.189	28.300	13.500
	Overige baten werk in opdracht van derden			
	Metaal	25.106	45.000	38.820
	Micromechanica/ projecten leerjaar 4	3.293	10.000	5.928
	Glas	33.767	25.000	55.967
	Overig	11.467	-	44
	Totaal overige baten werk derden	73.633	80.000	100.759
	Totaal opbrengst werk derden	116.822	108.300	114.259
3.4	**Overige baten**			
	Sponsoring	15.700	7.000	7.750
	Vrijwillige ouderbijdragen	16.808	21.000	7.553
	Vergoeding leermiddelen	53.264	96.200	92.978
	Vrijval egalisatiereserve	239.873	242.600	238.606
	Diverse opbrengsten	-5.545	2.500	226.345
	Totaal overige baten	320.100	369.300	573.232

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 (vervolg)

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
4	**Lasten**			
4.1	**Personele lasten**			
	Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten			
	Lonen en salarissen	2.002.091	2.032.400	1.942.326
	Sociale lasten	276.045	276.400	255.594
	Pensioenpremies	301.968	312.800	268.630
		2.580.104	2.621.600	2.466.550
	Overige personele lasten			
	Inhuur derden	131.493	133.500	47.168
	Overige personeelslasten	147.894	140.100	138.842
		279.387	273.600	186.010
	Totaal personele lasten	2.859.491	2.895.200	2.652.560
4.2	**Afschrijvingen**			
	Gebouwen	355.920	359.600	355.920
	Verbouwingen	4.758	4.600	4.332
	Terreininrichting	1.632	2.400	1.632
	Machines	80.259	86.000	71.256
	Hardware	10.794	10.700	9.886
	Software	5.791	7.400	11.397
	Overige materiële vaste activa	101.914	103.600	95.973
	Opbrengst verkopen machines	-	-	-2.500
	Totaal afschrijvingen	561.068	574.300	547.896
4.3	**Huisvestingslasten**			
	Verzekeringen	14.737	15.000	13.957
	Klein onderhoud en exploitatie	68.304	75.400	69.474
	Energie en water	111.075	94.400	99.517
	Schoonmaakkosten	94.886	94.400	93.948
	Belastingen en heffingen	105.182	97.500	96.880
	Dotatie onderhoudsvoorziening	38.000	38.000	38.000
	Overige huisvestingkosten	7.949	10.300	7.845
	Totaal huisvestingslasten	440.133	425.000	419.621

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 (vervolg)

4.4 Overige instellingslasten	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
Administratie- en beheerslasten			
Telefoonkosten	4.738	4.700	3.332
Porto	2.033	3.100	2.531
Drukwerk/ kopieerkosten	2.544	3.000	1.993
Contributies en abonnementen	17.055	13.500	14.140
Advieskosten	10.208	20.000	23.046
Verzekeringen	6.960	7.100	6.832
Administratiekosten	2.493	3.500	16.875
Accountantskosten	20.515	17.600	14.665
Reis- en verblijfskosten	8.741	8.200	6.782
Huur apparaten	13.401	14.700	12.013
Automatiseringskosten	26.659	31.500	23.804
Kantoorkosten	5.168	7.500	6.477
Totaal administratie- en beheerslasten	120.515	134.400	132.490
Inventaris, apparatuur en leermiddelen			
Klein inventaris en studentfaciliteiten	19.019	16.400	12.837
Onderhoud machines	23.749	25.700	25.896
Verzekeringen machines en inventaris	16.166	16.200	15.875
Vervoer en opslag	-	-	150
Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	46.860	49.600	36.991
Automatiseringskosten leermiddelen	3.076	23.500	11.364
Boeken en tijdschriften	1.599	2.500	1.122
Examenkosten	43.860	56.600	32.029
Diplomeringskosten	2.875	4.500	2.530
Readers/werkmappen	-	-	665
Gereedschap	28.849	38.900	31.524
Materialen	51.571	70.300	55.266
Projecten leerjaar 4	5.171	20.800	7.079
Veiligheidsmiddelen leerlingen	92	-	517
Kosten BVCA	4.527	2.300	7.952
Introductieweek	10.335	16.000	14.958
Overige leerlingkosten	11.599	16.100	9.804
Totaal inventaris, apparatuur en leermiddelen	269.348	359.400	266.559

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 (vervolg)

Overige	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
Marketing en Publiciteit			
Reclamekosten	5.141	3.000	2.826
Kosten website	2.252	2.800	1.307
Drukwerk/ folders	2.676	3.000	1.096
Beurzen	9.431	12.500	11.166
Wervingskosten	2.831	6.200	2.978
Overige publiciteitskosten	1.112	1.700	1.077
Totaal marketing en publiciteit	23.443	29.200	20.450
Overige lasten			
Bestuurskosten	11.177	10.500	14.838
Representatiekosten	2.808	4.000	2.834
Reis- en verblijfskosten cursussen	674	2.500	-
Kantinekosten	16.032	15.000	15.375
Kosten herziening btw voorgaande jaren	5.822	-	3.621
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-1.545	-	6.775
Overige	-195	-	-4.671
Totaal overige lasten	34.773	32.000	38.772
Totaal overige instellingslasten	448.079	555.000	458.271

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B8 Toelichting behorende tot de geconsolideerde staat van baten en lasten 2019 (vervolg)

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
5	**Financiële baten en lasten**			
	Financiële baten			
	Rentebaten	87	-	106
	Totaal financiële baten	87	-	106
	Financiële lasten			
	Rente hypotheek	24.428	24.400	25.333
	Voorschot compensatie herbeoordeling rentederivaten	-	-	-17.221
	Overige rentelasten	4	-	38
	Overige financiële lasten	1.488	1.300	1.450
	Totaal financiële lasten	25.920	25.700	9.600
	Saldo financiële baten en lasten	-25.833	-25.700	-9.494

Stichting Leidse Instrumentmakers School
Namens de Raad van Toezicht,

Namens het bestuur,

Mr. J.E. van der Boon, Voorzitter

Prof. Dr. P.H. Kes, Penningmeester

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Leidse
instrumentmakers
School

B9 Enkelvoudige balans per 31 december 2019

		31-12-2019 EUR		31-12-2018 EUR	
1	**ACTIVA**				
	Vaste activa				
1.2	Materiële vaste activa				
	Gebouwen en terreinen	8.002.937		8.344.722	
	Inventaris en apparatuur	988.830		902.997	
	Andere vaste bedrijfsmiddelen	434.143		492.309	
			9.425.910		9.740.028
1.3	Financiële vaste activa				
	Deelneming	22.494		9.500	
			22.494		9.500
	Totaal vaste activa		9.448.404		9.749.528
	Vlottende activa				
1.4	Voorraden		9.600		4.527
1.5	Vorderingen				
	Debiteuren	6.579		18.931	
	Kortlopende vorderingen op OCW	84.442		85.504	
	Verbonden partijen	74.431		38.199	
	Overlopende activa	70.881		213.231	
			236.333		355.865
1.6	Liquide middelen		740.809		646.938
	Totaal vlottende activa		986.742		1.007.330
	Totaal activa		10.435.146		10.756.858

		31-12-2019 EUR		31-12-2018 EUR	
2	**PASSIVA**				
2.1	Eigen vermogen				
	Algemene reserve	1.596.304		1.623.824	
	Egalisatiereserve pand	5.635.666		5.847.004	
	Egalisatiereserve inventaris	395.443		347.978	
	Bestemmingsreserve	197.037		208.485	
	Totaal eigen vermogen		7.824.450		8.027.291
2.2	Voorzieningen				
	Onderhoud	205.771		244.031	
	Jubilea	10.377		8.008	
			216.148		252.039
2.3	Langlopende schulden				
	Kredietinstellingen	1.852.067		1.923.300	
			1.852.067		1.923.300
2.4	Kortlopende schulden				
	Kredietinstellingen	71.233		71.233	
	Crediteuren	56.447		56.284	
	Belastingen en premies soc. verz.	146.488		151.981	
	Pensioenschulden	32.658		30.827	
	Overlopende passiva	235.655		243.903	
			542.481		554.228
	Totaal passiva		10.435.146		10.756.858

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B10 Enkelvoudige staat van baten en lasten 2019

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
3	**Baten**			
3.1	Rijksbijdragen	3.767.381	3.844.900	3.634.254
3.2	Baten in opdracht van derden	3.293	10.000	5.928
3.3	Overige baten	509.069	601.800	791.259
	Totaal baten	4.279.743	4.456.700	4.431.441
4	**Lasten**			
4.1	Personele lasten	2.852.136	2.895.200	2.652.560
4.2	Afschrijvingen	561.068	574.300	547.458
4.3	Huisvestingslasten	441.156	421.600	413.724
4.4	Overige instellingslasten	451.633	559.800	473.064
	Totaal lasten	4.305.993	4.450.900	4.086.806
	Saldo baten en lasten	**-26.250**	**5.800**	**344.635**
5	**Financiële baten en lasten**			
	Financiële baten	54	-	66
	Financiële lasten	-25.765	-25.700	-9.415
	Saldo financiële baten en lasten	-25.711	-25.700	-9.349
	Resultaat uit gewone bedrijfsvoering	**-51.961**	**-19.900**	**335.286**
6	**Resultaat deelnemingen**	**12.994**	-	-
	Exploitatieresultaat	**-38.967**	**-19.900**	**335.286**

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2019

1.2 Materiële vaste activa

Omschrijving (afschrijvingspercentage)	Aanschaf-waarde t/m 2018	Afschrij-ving t/m 2018	Boek-waarde 31-12-2018	Mutaties 2019				Boek-waarde 31-12-2019
				Investering 2019	Desinves-tering 2019 - aanschaf-waarde	Desinveste-ring 2019 - cumulatieve afschrij-	Afschrijving 2019	
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Gebouwen en terreinen								
Gebouwen (3,33%)	10.705.337	2.830.124	7.875.213	-	-	-	355.920	7.519.293
Terreinen (0%)	396.940	-	396.940	-	-	-	-	396.940
Terreininrichting (3,33%)	45.022	3.372	41.650	-	-	-	1.632	40.018
Verbouwing (10%)	101.879	70.960	30.919	20.525	-	-	4.758	46.686
Totaal gebouwen en terreinen	11.249.178	2.904.456	8.344.722	20.525	-	-	362.310	8.002.937
Inventaris en apparatuur								
Machines (div.)	1.382.612	526.935	855.677	179.259	-	-	80.259	954.677
Hardware (10%/20%)	50.441	19.757	30.684	3.418	675	27	10.146	23.308
Software (33,33%)	28.958	12.322	16.636	-	-	-	5.791	10.845
Totaal inventaris en apparatuur	1.462.011	559.014	902.997	182.677	675	27	96.196	988.830
Overige vaste activa	769.727	277.418	492.309	43.748	-	-	101.914	434.143
Totaal materiële vaste activa	13.480.916	3.740.888	9.740.028	246.950	675	27	560.420	9.425.910

OZB en verzekerde waarden gebouwen

	Bedrag	Peildatum
	EUR	
OZB waarde gebouwen en terreinen	10.311.000	1-1-2019
Verzekerde waarde gebouwen	13.450.000	1-1-2019

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2019 (vervolg)

1.3 **Financiële vaste activa**

	Boek-waarde 31-12-2018 EUR	Investeringen 2019 EUR	Desinves-teringen 2019 EUR	Resultaat 2019 EUR	Boek-waarde 31-12-2019 EUR
Deelneming Stichting LiS TOP	9.500	-	-	12.994	22.494
Totaal	9.500	-	-	12.994	22.494

VLOTTENDE ACTIVA

1.4 **Voorraden**

	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
Voorraad gereedschap	3.534	4.527
Voorraad materiaal	6.066	-
Totaal voorraden	9.600	4.527

1.5 **Vorderingen**

Debiteuren		
Saldo conform subadministratie debiteuren	5.107	2.051
Bij: nog te ontvangen bedragen	1.758	18.376
Af: voorziening dubieuze debiteuren	-286	-1.496
Totaal debiteuren	6.579	18.931
Kortlopende vorderingen op OCW		
Vakantietoelage	84.442	85.504
Totaal kortlopende vorderingen op OCW	84.442	85.504
Verbonden partijen		
Stichting LiS TOP	74.431	38.199
Totaal verbonden partijen	74.431	38.199
Overlopende activa		
Omzetbelasting	-	-
Vooruitbetaalde posten	70.827	24.689
Nog te ontvangen legaat	-	188.485
Nog te ontvangen posten	54	57
Totaal overlopende activa	70.881	213.231
Totaal vorderingen	236.333	355.865

1.6 **Liquide middelen**

Kasmiddelen	-	416
Banken	740.809	646.522
Totaal liquide middelen	740.809	646.938

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2019 (vervolg)

2 Passiva

2.1 Eigen vermogen

	Saldo 31-12-2018	Mutaties: Bestemming Resultaat	Mutaties: Resultaat deelnemingen	Mutaties: Overige mutaties	Saldo 31-12-2019
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Algemene reserve	1.623.824	-40.513	12.994	-	1.596.304
Egalisatiereserve pand	5.847.004	-	-	-211.338	5.635.666
Egalisatiereserve inventaris	347.978	-	-	47.465	395.443
Bestemmingsreserve	208.485	-11.448	-	-	197.037
Totaal eigen vermogen	8.027.291	-51.961	12.994	-163.873	7.824.450

Egalisatiereserve pand
Deze post bestaat uit ontvangen bijdragen voor uitbreiding van de huisvesting van het Ministerie van OCW (€3.000.000), Stichting Utopa (€3.000.000) en de Gemeente Leiden (€340.000). Er wordt op afgeschreven vanaf het moment van in gebruik name van het nieuwe gebouw in 2016.

Egalisatiereserve inventaris
In de periode 2009-2019 zijn uit ontvangen subsidies en donaties machines aangeschaft. De ontvangen subsidie valt, evenredig aan de afschrijving, vrij ten gunste van het resultaat. In 2019 zijn er schenkingen ter waarde van € 76.000 ontvangen.

Bestemmingsreserve
In 2018 en 2019 ontving de LiS een legaat van oud-leerling Pieter Leemans. Uit een eerder contact met de heer Leemans was bekend dat hij van plan was de Stichting Vrienden in zijn testament te bedenken. Deze stichting beheerde het leerbedrijf en het machinepark van de LiS en is in 2014 gefuseerd met de Stichting LiS. De oorspronkelijke bedoeling van de heer Leemans indachtig wordt het totale bedrag van het legaat in een naar hem vernoemd fonds ondergebracht met de bedoeling om daaruit de aankoop van nieuwe bewerkingsmachines te bekostigen.

2.2 Voorzieningen

	Saldo 31-12-2018	Mutaties: Dotaties	Mutaties: Ont-trekking	Mutaties: Vrijval	Saldo 31-12-2019
	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Onderhoudsvoorziening	244.031	38.000	76.260	-	205.771
Jubileumvoorziening	8.008	2.369	-	-	10.377
Totaal voorzieningen	252.039	40.369	76.260	-	216.148

Onderhoudsvoorziening
Begin 2018 is een nieuw groot onderhoudsplan opgesteld. Op basis daarvan is een jaarlijkste dotatie van €38.000 vastgesteld. Deze voorziening is nagenoeg geheel langlopend.

Jubileumvoorziening
De voorziening voor jubilea is per werknemer bepaald op basis van het aantal dienstjaren in het onderwijs en het brutosalaris. Deze voorziening is volledig langlopend.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2019 (vervolg)

2.3 Langlopende schulden

	Lening Schatkist
	EUR
Stand langlopend 31-12-2018	1.923.300
Stand kortlopend 31-12-2018	71.233
Stand totale schuld 31-12-2018	1.994.533
Dotatie/ opname	-
Vrijval/ aflossing	71.233
Stand totale schuld 31-12-2019	1.923.300
Stand kortlopend 31-12-2019	71.233
Stand langlopend 31-12-2019	1.852.067
Bedrag 1-5 jr	284.933
Bedrag >5 jr	1.567.134
Rente	1,27%

Lening Schatkist
In het kader van de nieuwbouw is met het Ministerie van Financiën een overeenkomst aangegaan op basis waarvan de school geld kan lenen bij de schatkist. Deze faciliteit betreft een lineaire lening van €2.137.000, af te lossen 30 jaar met een rente van 1,27%. De rentevaste periode loopt tot 2 januari 2041. Daarnaast is er een rekening-courantkrediet van €850.000. In het kader van deze faciliteiten is een eerste hypothecaire zekerheid gegeven. Deze faciliteiten worden gegarandeerd door het Ministerie van OCW.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B11 Toelichting behorende tot de enkelvoudige balans per 31 december 2019 (vervolg)

2.4 **Kortlopende schulden**	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
Kredietinstellingen	71.233	71.233
Crediteuren	56.447	56.284
De post crediteuren bestaat uit handelscrediteuren.		
Ministerie van OCW		
Terug te betalen subsidie	-	-
Totaal Ministerie van OCW	-	-
Schulden aan deelnemingen		
Rekening courant Stichting LiS TOP	-	-
Belastingen en premies sociale verzekeringen		
Omzetbelasting	11.744	18.148
Loonheffingen	134.744	133.833
Totaal belastingen en premies SV	146.488	151.981
Pensioenschulden	32.658	30.827
Overlopende passiva		
Nog te besteden subsidies OCW	14.829	6.833
Nog te besteden subsidies overig	14.244	-
Te betalen administratie en accountantskosten	8.228	8.728
Te betalen kosten	71.225	93.316
Te betalen rente	24.359	25.266
Nog te besteden deelnemersbijdragen	16.841	22.808
Vakantie- en bindingstoelage	85.929	86.952
Overige vooruitontvangen baten	-	-
Overige	-	-
Totaal overlopende passiva	235.655	243.903

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

LiS

Leidse
instrumentmakers
School

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019

3	**Baten**	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
3.1	**Rijksbijdragen OCW**			
	Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs	3.307.068	3.327.100	3.199.546
	Overige subsidies OCW	460.313	517.800	434.708
	Totaal rijksbijdragen OCW	3.767.381	3.844.900	3.634.254
	De Rijksbijdrage OCW beroepsonderwijs betreft de toegekende Rijksbijdrage beroepsonderwijs 2019 (19-12-2018 kenmerk 2018/2/1035294)			
	Specificatie overige subsidies OCW			
	Salarismix	59.517	58.200	58.167
	Korting gefaseerd invoeren modernisering MBO15	-31.114	-31.100	-37.352
	Excellentie MBO/ kwaliteitsafspraken	237.982	236.100	128.838
	Wachtgeld	105.322	93.300	100.580
	Bijdrage CIV gelden aan school	-	89.000	93.000
	Zij-instromers	13.333	13.300	21.615
	Prestatiebox	67.240	50.000	61.721
	Voorziening leermiddelen	8.033	9.000	8.139
	Studieverlof BVE	-	-	-
	Totaal overige subsidies OCW	460.313	517.800	434.708
3.2	**Overige overheidsbijdragen en -subsidies**			
	Gemeentelijke bijdragen en subsidies	-	-	-
	Totaal overige overheidsbijdragen en -subsidies	-	-	-
3.2	**Baten in opdracht van derden**			
	Overige baten in opdracht van derden	3.293	10.000	5.928
	Totaal baten in opdracht van derden	3.293	10.000	5.928
3.3	**Overige baten**			
	Doorberekende salariskosten	149.522	202.500	199.827
	Sponsoring	15.700	7.000	7.750
	Vrijwillige ouderbijdragen	16.808	21.000	7.553
	Vergoeding materialen	19.229	37.700	41.085
	Vergoeding veiligheidsmiddelen	60	-	147
	Vergoeding readers/werkmappen	-	7.400	-55
	Vergoeding gereedschappen	24.386	36.800	30.711
	Bijdrage introductieweek	10.205	12.000	13.085
	Vergoeding kosten B-VCA	-616	2.300	8.005
	Doorberekende machinekosten	39.448	30.000	30.700
	Doorberekende algemene kosten	-	-	-
	Vrijval egalisatiereserve	239.873	242.600	238.606
	Overige opbrengsten & giften	-5.546	2.500	178.000
	Diverse opbrengsten		-	35.845
	Totaal overige baten	509.069	601.800	791.259

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019 (vervolg)

4	**Lasten**	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
4.1	**Personele lasten**			
	Lonen, salarissen, sociale lasten en pensioenlasten			
	Lonen en salarissen	2.002.091	2.032.400	1.942.326
	Sociale lasten	276.045	276.400	255.594
	Pensioenpremies	301.968	312.800	268.630
		2.580.104	2.621.600	2.466.550
	Overige personele lasten			
	Inhuur derden/ detacheringen	131.493	133.500	47.168
	Arbo en VGM	17.964	20.300	18.376
	Reiskosten woon-werkverkeer (incl. verhuiskostenverg.)	26.586	25.000	24.075
	Opleidingen	45.437	49.100	56.283
	Premies (bovenwettelijke) WW uitkeringen	27.604	25.600	14.150

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

	Overige personeelslasten	22.948	20.100	25.958
		272.032	273.600	186.010
	Uitkeringen (-/-)	-	-	-
	Totaal personele lasten	2.852.136	2.895.200	2.652.560
4.2	**Afschrijvingen**			
	Gebouwen	355.920	359.600	355.920
	Verbouwingen	4.758	4.600	4.332
	Terreininrichting	1.632	2.400	1.632
	Machines	80.259	86.000	71.256
	Hardware	10.794	10.700	9.886
	Software	5.791	7.400	10.959
	Overige materiële vaste activa	101.914	103.600	95.973
	Opbrengst verkopen machines	-	-	-2.500
	Totaal afschrijvingen	561.068	574.300	547.458
4.3	**Huisvestingslasten**			
	Huur	-	-	-
	Verzekeringen	14.737	15.000	13.957
	Klein onderhoud en exploitatie	68.304	75.400	69.474
	Energie en water	111.075	94.400	99.517
	Schoonmaakkosten	94.886	94.400	93.948
	Heffingen	105.182	97.500	96.880
	Dotatie onderhoudsvoorziening	38.000	38.000	38.000
	Overige huisvestingkosten	7.949	10.300	7.845
	Doorbelaste huisvestingskosten	1.023	-3.400	-5.897
	Totaal huisvestingslasten	441.156	421.600	413.724

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019 (vervolg)

4.4 Overige instellingslasten	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
Administratie- en beheerslasten			
Telefoonkosten	3.796	4.300	2.968
Porto	2.033	3.100	2.531
Drukwerk/ kopieerkosten	2.544	3.000	1.993
Contributies en abonnementen	15.880	13.500	13.640
Advieskosten	10.208	20.000	22.738
Verzekeringen	6.960	7.100	6.832
Administratiekosten	2.492	3.500	12.563
Accountantskosten	18.015	15.100	14.165
Reis- en verblijfskosten	8.055	8.200	6.618
Huur apparaten	13.401	14.700	12.013
Automatiseringskosten	24.983	31.500	22.141
Kantoorkosten	5.168	7.500	6.358
Overige beheerslasten	-	-	-
Totaal administratie- en beheerslasten	113.535	131.500	124.560
Inventaris, apparatuur en leermiddelen			
Klein inventaris en studentfaciliteiten	19.019	16.400	12.837
Onderhoud machines	23.749	25.700	25.582
Verzekeringen machines en inventaris	16.166	16.200	15.875
Vervoer en opslag	-	-	150
Onderhoud werkplaats/ werkplaatsbenodigdheden	40.998	48.800	34.174
Automatiseringskosten leermiddelen	3.076	23.500	11.364
Boeken en tijdschriften	1.599	2.500	1.122
Examenkosten	43.860	46.600	32.029
Diplomeringskosten	2.875	4.500	2.530
Readers/werkmappen	-	-	463
Gereedschap	28.849	38.900	31.524
Materialen	41.889	71.100	38.105
Veiligheidsmiddelen leerlingen	92	-	517
Kosten BVCA	4.527	2.300	7.952
Introductieweek	10.335	16.000	14.958
Overige leerlingkosten	11.599	11.100	9.804
Totaal inventaris, apparatuur en leermiddelen	248.633	323.600	238.986

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019 (vervolg)

Overige	Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
Marketing en publiciteit			
Reclamekosten	2.730	2.000	1.817
Website	2.252	2.800	1.307
Drukwerk/ folders	2.149	3.000	728
Beurzen	7.406	7.500	9.837
Wervingskosten	2.831	4.200	2.978
Overige publiciteitskosten	996	700	777
Totaal marketing en publiciteit	18.364	20.200	17.444
Overige lasten			
Bestuurskosten	11.177	10.500	14.838
Representatiekosten	2.808	4.000	2.834
Kantinekosten	16.032	15.000	14.844
Bijdrage RIF	36.667	55.000	55.000
Kosten herziening btw voorgaande jaren	5.822	-	5.452
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren	-1.210	-	-292
Overige	-195	-	-602
Totaal overige lasten	71.101	84.500	92.074
Totaal overige instellingslasten	451.633	559.800	473.064

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

B12 Toelichting behorende tot de enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019 (vervolg)

		Uitkomst 2019 EUR	Begroting 2019 EUR	Uitkomst 2018 EUR
5	**Financiële baten en lasten**			
	Financiële baten			
	Rentebaten	54	-	57
	Rentebaten groepsmaatschappijen	-	-	9
	Totaal financiële baten	54	-	66
	Financiële lasten			
	Rente hypotheek	24.428	24.400	25.333
	Compensatie herbeoordeling rentederivaten	-	-	-17.221
	Rentelasten	4	-	22
	Overige financiële lasten	1.333	1.300	1.281
	Totaal financiële lasten	25.765	25.700	9.415
	Saldo financiële baten en lasten	-25.711	-25.700	-9.349
6	**Resultaat deelnemingen**			
	Resultaat Stichting LiS TOP	12.994	-	-
		12.994	-	-

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

C1 Controleverklaring

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D

04 JUNI 2020

FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Leidse
instrumentmakers
School

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur van Stichting Leidse Instrumentenmakers School, Einsteinweg 61 te Leiden

(hierna: Stichting Leidse Instrumentenmakers School)

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de geconsolideerde jaarrekening 2019 van Stichting Leidse Instrumentenmakers School te Leiden gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen geconsolideerde jaarrekening, een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Leidse Instrumentenmakers School op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze geconsolideerde jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

(1) de geconsolideerde en enkelvoudige balans per 31 december 2019;
(2) de geconsolideerde en enkelvoudige staat van baten en lasten over 2019; en
(3) de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening'.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D.
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

FSV Accountants + Adviseurs B.V.
Hogeweg 43
Postbus 128
5300 AC ZALTBOMMEL

Telefoon: 088 900 5301
Telefax: (0418) 579 688
E-mail: info@fsv.nl
Internet: www.fsv.nl

Handelsregister te Utrecht nr. 11020683
Lid van de vereniging SRA
Member of Nexia International

Vestigingen:
Amsterdam, Zaltbommel

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Leidse Instrumentenmakers School en haar deelneming, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de geconsolideerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de geconsolideerde jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf '2.2.2. Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de geconsolideerde jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf '2.2.2. Bestuursverslag' van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de geconsolideerde jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de geconsolideerde jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de geconsolideerde jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Het bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de geconsolideerde jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de geconsolideerde jaarrekening moet het bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de geconsolideerde jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten toelichten in de geconsolideerde jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

ACCOUNTANTSKANTOOR
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de geconsolideerde jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze geconsolideerde jaarrekening nemen.

De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.
Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's:
  - dat de geconsolideerde jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude;
  - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn;
  - het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de geconsolideerde jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de geconsolideerde jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de geconsolideerde jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS • ADVISEURS

- het evalueren of de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze geconsolideerde jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de groepsonderdelen geselecteerd waarbij een controle of beoordeling van de volledige financiële informatie of specifieke posten noodzakelijk was.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de geconsolideerde jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Zaltbommel, 4 juni 2020

FSV Accountants + Adviseurs B.V.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

Was getekend

drs. K. Verhoeven RA CISA

C2 (Voorstel) Bestemming van het exploitatiesaldo

Voorgesteld wordt het exploitatiesaldo als volgt te muteren in het eigen vermogen:

	2019 EUR
Eigen vermogen per aanvang boekjaar	8.027.291
Verrekening exploitatiesaldo	-38.967
Overige mutaties	-163.873
Eigen vermogen per ultimo boekjaar	7.824.450

Dit voorstel, dat nog goedgekeurd dient te worden door de Raad van Toezicht, is voorshands in de jaarrekening verwerkt.

C3 Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

D Algemene informatie

Gegevens over de rechtspersoon	
Bevoegd gezag nummer	41894
Brin	02OV
Statutaire naam	Stichting Leidse Instrumentmakers School
Juridische vorm	Stichting
KvK nummer	27336584
Webadres	http://www.lis.nl
Sector	BVE
Straatnaam/huisnummer	Einsteinweg 61
Postcode / Plaats	2333 CC Leiden
Telefoon	071-5681169
Informatie over de rapportage	
Rapportageperiode	1-1-2019 t/m 31-12-2019
Contactpersoon voor deze rapportage	
Naam	mevr. ir. G.J.M. Bun
Functie	directeur
Telefoon	071-5681169
E-mail	bun@lis.nl
Accountant	
Accountantskantoor	FSV Accountants + Adviseurs B.V.
Accountant	dhr. K. Verhoeven RA CISA

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

G. Geoormerkte doelsubsidies OCW

G1 Verantwoording subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Geheel uitgevoerd en afgerond	Nog niet geheel afgerond
Wachtgeld	2019/2/106	20-11-2019	105.322	105.322	x	
Kwaliteitsafspraken MBO	2019/2/118	22-7-2019	237.982	237.982		x
Prestatiebox MBO variabel	2019/2/135 6660	20-11-2019	67.240	67.240	x	
Bijdrage CIV	BO.13.0334 / PM	1-3-2013	1.900.000	1.900.000		x
Voorziening leermiddelen minima 2018	2018/2/872 899	21-8-2018	6.833	6.833	x	
Voorziening leermiddelen minima 2019	2019/2/119 5335	20-8-2019	9.362	9.362		x
Flexstart	flexstart 19007	25-11-2019	10.000	10.000		x
			2.336.738	2.336.738		

G2 Subsidies met verrekeningsclausule

G2-A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Ontvangen t/m	Totale kosten	Te verrekenen
Versterking salarismix	2019/2/106 7384	22-1-2019	59.517	59.517	59.517	-
			59.517	59.517	59.517	-

G2-B Doorlopend in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Saldo 1-1-2019	Ontvangen in verslagjaar	Totale kosten	Saldo nog te besteden 31-12-2019
RIF	108386	20-10-2016	507.948	206.748	101.590	71.830	236.508
Zij-instroom	2019/2/135 6660	20-11-2019	20.000	-	20.000	13.333	6.667
Totaal aflopend			527.948	206.748	121.590	85.163	243.175

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS & ADVISEURS

H. *Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders*

In het kader van de Wet Normering Topinkomens dient het aantal complexiteitspunten te worden berekend om het bezoldigingsmaximum te bepalen.

Criterium	Punten
Totale baten <€5M	2
Aantal leerlingen <1.500	1
Aantal sectoren	1
Extra punt i.v.m MBO techniek	1
Totaal aantal punten	5
Klasse voor bezoldigingsmaximum	B

Bezoldiging topfunctionarissen

Naam	Ing.D.W.Harms	Ir. G.J.M. Bun
Functie	directeur	directeur
Duur	1-1 t/m 28-2	1-3 t/m 31-12
Omvang	0,8	1,0
Gewezen topfunctionaris	nee	nee
Bezoldigingsmaximum	€ 16.933	€ 233.800
Bezoldiging		
Beloning	€ 13.790	€ 82.960
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 2.504	€ -
Totaal bezoldiging	€ 16.294	€ 82.960
Gegevens 2018		
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	-
Omvang dienstverband	1,00	-
Bezoldiging 2018		
Beloning	€ 95.576	€ -
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 14.267	€ -
Totaal bezoldiging	€ 109.843	€ -

Toezichthoudende topfunctionarissen

Naam	Dr. A. J. van Strien	Prof. Dr. P.H. Kes	Dr. H.B. Brom
Functie	voorzitter Bestuur	penningmeester Bestuur	secretaris Bestuur
Duur	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Individueel WNT-maximum	€ 19.050	€ 12.700	€ 12.700
Bezoldiging			
Beloning	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -	€ -	€ -
Totaal bezoldiging	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Gegevens 2018			
Duur dienstverband	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Bezoldiging 2018			
Beloning	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500
Belaste onkostenvergoedingen	€ -	€ -	€ -
Beloningen betaalbaar op termijn	€ -	€ -	€ -
Totaal bezoldiging	€ 1.500	€ 1.500	€ 1.500

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS

H. Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders (vervolg)

Leden Raad van Toezicht	duur dienstverband
Mr. J.E. van der Boon (voorzitter)	1/1 - 31/12
Dhr R. van den Brink	1/1 - 31/12
Drs. H.G.M. Coolen	1/1 - 31/12
Drs. R. Nefkens	1/1 - 31/12
Mevr. J.H. Everts-van Driel	1/1 - 31/12
Ir. C.M. Buijsrogge	1/1 - 31/12

Alle leden van de Raad van Toezicht zijn onbezoldigd.

VOOR WAARMERK
BIJ VERKLARING D.D
04 JUNI 2020
FSV
ACCOUNTANTS + ADVISEURS